

Fondată: 1998
Anul XVI

ELANUL

Nr. 153

NOIEMBRIE

2014

REVISTĂ DE CULTURĂ EDITATĂ DE ASOCIAȚIA CULTURALĂ „ACADEMIA RURALĂ ELANUL”
DIN GIURCANI, COMUNA GĂGEȘTI, JUDEȚUL VASLUI

Cercetări istorice în nord-vestul județului Vaslui

(2)

Dan RAVARU

Din document înțelegem că Toader Ploscă a comis o crimă sau un alt delict care implica pedeapsa cu moartea. Putea fi vorba însă și de găsierea unui mort pe proprietatea sa, și în acest caz era acuzat de crimă atunci când nu era găsit vinovatul. Se practica uneori – nu în acest caz – punerea unui cadavru pe pământul cuiva, pentru a-l sili să vândă proprietatea. Mai târziu, situația se complică la Chircești. La 5 martie 1575, Petru vodă întărește fiicelor lui Gligan, din neamul Șerb, satul Cricești și o „seliște sub Moghilă”. Este vorba desigur de Movila lui Burcel. Înainte de aceasta avusese loc un conflict cu cei din neamul Șerb, acuzați că ar fi prezentat documente false, care, după obiceiul vremii, au fost tăiate în fața domnitorului, apoi arse⁴².

Petru voievod, Rareș de data aceasta, întărește Saftai, fiica lui Ion Ciocârlie, la 23 martie 1546, o jumătate din Oșești pe Stemnic (Oșeștii de astăzi) și o jumătate din Saracinești (sat dispărut, în Zăpodeni) pe Telejna, iar nepoții ei au primit celelalte jumătăți. Ea avea în neamul său uric de la „Ștefan și Iliș, când erau în pace”. Se atrage atenția să nu fie luate în seamă anumite hrisoave de la Ștefan Lăcustă, acestea fiind falsuri⁴³. Procese au existat mai târziu, mănăstirea Rafaila și neamul Grumeza.

La 9 mai 1546, Petru voievod Rareș întărește urmașilor lui Roman satul Românești pe Vaslui (între Solești și Văleni). A fost vorba aici de o situație deosebită, cum am spune astăzi, reconstituirea dreptului de proprietate. Privilegiul acordat de Ștefan și Iliș strămoșului Roman, ca și întăririle ulterioare, au ars odată cu casa unui nepot, fapt specificat pe bază de martori. Acest privilegiu a fost iarăși întărit pentru urmașii lui Roman în 1570 de Bogdan voievod, fiul lui Alexandru Lăpușneanul⁴⁴.

- continuare în pagina 4 -

Românii în ultimul deceniu comunist.

Scrisori din anii '80 (1)

dr. Liviu ȚĂRANU

O introducere în problemă

Până la începutul anilor '90, în Occident, a funcționat o adevărată industrie a studierii regimurilor din blocul comunist. După prăbușirea acestora și a Uniunii Sovietice, cea mai mare parte a acestei industrii s-a relocat chiar în zona cercetată. Era și firesc pentru că aici se găseau resursele pentru o nouă creștere fulminantă: arhivele și memorialistica. Interesul major, de această dată, nu mai era dat de cunoașterea modelului politic sau economic al socialismului, ci de aflarea celor mai tănuite aspecte (unele cunoscute doar la nivel de zvon) referitoare la vârful partidului, metodele represive, informatori, poliție secretă, dizidență etc.

România nu a făcut excepție de la regulă, iar în anii '90 și apoi din 2000 încoace, au curs adevărate fluvii de cerneală pe subiectul comunismului românesc. În ceea ce privește istoriografia, s-a început cu viața politică, s-a continuat cu politica externă și după ce dosarele Securității au devenit accesibile unui public larg (începând cu anul 2001), viața culturală, religioasă, mecanismele represive etc. au reprezentat teme centrale ale preocupărilor istoriografice. Ca urmare, avem astăzi, un adevărat „front istoriografic”, alcătuit din numeroși cercetători care caută cu aviditate în arhive, prin biblioteci sau printre puștii martori rămași în viață, să răspundă la două întrebări fundamentale: Cum (de) a fost posibilă instalarea și consolidarea comunismului și de ce s-a prăbușit? Răspunsul la a doua întrebare rămâne o provocare, cu atât mai mult cu cât foarte puțini dintre specialiștii în studiul acestei regiuni au putut intui sau prezice schimbările majore de la finele anilor '80¹.

- continuare în pagina 8 -

Câteva documente privitoare la slujitorii ținutului Tutova (III)

dr. Arcadie M. BODALE

La privighitorii di ocoali și poliția
1833 mart(ie) 2

Di cătr(e) cinst(itul) Departament al Trebilor din Lăuntru, prin porunca cu no. ...¹, să ceri a să alcătui 66 slujători, adică 30 pentru Is(pră)v(nicie), 18 pentru Giudecătoria țan(u)t(u)lui și 18 pentru ocoali, adică câți trii de fișticare ocol, cari să fie de obștii în slujbă, având fișticari strai după forma vechi, cal, câți o părechi pistoali, o pușcă și sabii.

Și pentru slujba lor s-au hotărât a să scuti atât capul lor di bir și havaleli, cum și de a li să da și câți doi scute(ni)ci dintre² birnicii satelor, precum și osăbitu ceva³ bani spre a-ș(i) închupui celi de trebuinți.

Drept aceia, Isprăv(ni)ci(a) puni îndatoriri dumitale a găsi dintri acești unsprăzăci la ocol(ul) acela, care să fie toți oameni

- continuare în pagina 6 -

Câteva documente privitoare la slujitorii ținutului Tutova (III)

- urmare din pagina 1 -

vrednici și cu bună chizășii, și nu mai târziu decât până în cinci zile găsându-i, <pe>⁴ toți să-i trimită la Isprăv(ni)ci(e) spre a să sfârși tocmala, a să⁵ lua zapise de la dânșii și a întra și în slujbă.

Aceasta fiind ce(a) mai vajnică trebuință care să n(e) poată da dovadă vredniciei dum(i)tale, nu rămâne Isprăv(ni)ciei îndoială că nu o vei aduci întocmai în săvârșir(e), căci la dinpotrivă credi că fără mai multă peripiscă a nu te diparta din slujbă⁶.

Isprăvnicia țin. Tutova, tr. 360, op. 391, ds. 300, f. 51r.

Departamentul Pricinil(o)r din Lăuntru,

Cătră Isprăv(ni)ci(a) ță(nu)țului Tutovei

Lăcuiitorii din satul Lipova, acel ținut, prin jalobă tânguindu-se acestui Dipartament că ace(a) Is(pră)vnicie i-ar săli numaidecât a întra în slujători – îndatoriri pe care nici cum nu ar pute(a) <face>⁷, niavând chip a-și cumpara cai i altele – să scrie Is(pră)vnici(e) ca pe nimine să nu-i sălniceasc(ă), ce după povățuirile date să-i săimeasc(ă), înțălegându-să că ace stare nu li s-au făcut cunoscut că urmează a li să da și hac de la stăpânire pe lângă doi scutiți și cu acel ci ar fi să slujască, trei.

Alecsandru Mavrocordat⁸ log(o)f(ăt) <m.p.>

Secția al 2-le
No. 3659
1833 mart(ie) 10

Șef secției, registrator
Buhnilă⁹

<Rezoluție:> D. Vasăle Cerul să facă răsp<un>¹⁰s că nici un feliu de sălnicie nu le s-au făcut înadins...¹¹ și dacă i s-ar socoti ca să rânduiască cercetare ca dovedind că adevărata arătare să s(ă) iei înfrânare spre dovadă. Asămine, <și pentru>¹² bântuitoru satelor care-i tulbură și stăpânire înpilează și satele cu zădarnice cheltuieli. Iar pentru alcătuire călărășilor, fiind că nu s-au luat alt sat afară de Deleş<ti>¹³, să scrie privighitorului de Curod, Pereschiv și Târg ca să săimească oameni, făcând raport și la Dipartament.

Isprăvnicia țin. Tutova, tr. 360, op. 391, ds. 300, f. 52r.

Cătră Cinst(itul) Departamentul Trebil(o)r din Lăuntru

Isprăv(ni)ci(a) Tutovii
Raport

183<3> mart(ie) 18, no. 2023

Am înțăles cele cuprinsă prin carte(a) cinst(itului) Dipartament no. 3659 că lăcuiitorii sat(u)lui Lipova s-ar săli a întra în slujători, asupra cărie răspund întru supuniri că nici un feliu de sălnicii nu li s-au făcut, ce numai o săngură îndemnari prin înadins(i) trimeș(i), după cari viind la Is(pră)v(nicie) li s-au făcut și cunoscut cuprindire poroncilor întru acesta. Și dacă să va socoti de cuiința să s(ă) rânduiască cercetari, ca dovidind neadivărata arătari lor, să iei înfrânari spre pilda acel(o)r di asămine bântuitori satil(o)r cari tulbură și stăpânire(a) înpileazi și satele cu zădarnice cheltuieli.

Iar încât să atinge pentru alcătuirii calarașil(o)r, fiindcă

după toati cercăr(i)le ce s-au făcut nu s-au mai găsât pe alții afară di sat(ul) Delenii, s-au scris privighitorilor de ocoali ca să cauti a să săime volnici¹⁴, cari să slujască cu anu; pentru cari, supuind în videri cinst(itului) Dipartament, rog a ave dizlegari de să poati a fi călărăși unii cu rândul al 3-le săptămână și alții cu anu'.

Pentru că slujători(i) cu al 3-le săptămână s-au alcătuit delean(i) înainte pe satul Delenii și pentru acei ce mai trebuie spre înplinire numărului poruncit, să va predstavisf.

Pentru cari, s-au poroncit a să tocmi cu scutire de bir a numărul(ui) de ...¹⁵, după ce s-au luat ...¹⁶, di a să pute găsi încă vre(o) trii ludi după măsurile ce s-au luat, să va prestavlidisi în cea mai scurtă vreme vidomostie de numile lor¹⁷.

1833 mart(ie) 15.

No ...¹⁸

Că pi sat(ul) Lipova nu s-au sălit a să alcătui calaraș(i) și că afară de satu(l) Delenii nu să găsăsc alții, rânduindu-să să să găsăsc a să tocmi cu anu' în slujbă și dacă pot a fi în slujbă cu doi feliuori de tocmeli.

Isprăvnicia țin. Tutova, tr. 360, op. 391, ds. 300, f. 53r-v.

Dipartamentul pricinil(o)r din Lăuntru

Cătră Isprăvnicia ținutului Tutovei

Asupra raportului acei Isprăvnicii din 15 mart(ie), supt no. 2023, arătător de chipul complectarisărei slujitorilor cuveniț(i) după proiect(ul) acelu ținut, răspunzându-să că esti priimit a fi o parte cu rândul și o parte cu anul; numai no. întreg cu toate a sale trebuitori, cai, strai și armi, să fii totdeauna față și nici hac să li să dea mai mult decât acel hotărât, i să scrie ca să grăbasc(ă) cât să poate și să predstavisască Dipartamentului izvod.

Alecsandru Mavrocordat¹⁹ log(o)f(ăt) <m.p.>

Secția al 2-le
No. 4329
1833 mart(ie) 21

Pentru șef secției,
Buhnilă²⁰

<Rezoluție> No. 1179.

Priimit mart(ie) 24, 1833.

D(umnealui) Vasilie Chirul, spre lucrare.

Isprăvnicia țin. Tutova, tr. 360, op. 391, ds. 300, f. 59r.

La comisariul târgului Ioan Eșanu și cătră Gheorghe Burne

Trebuință fiind a să alcătui 66 slujători pentru slujbile Isprăv(ni)cii, a Giudecătorii și pi la ocoali, cu grăbire vi să însăme(a)ză ca îndată după primire acestia să pășiți în tot cuprinsu târgului pentru găsăre(a) unii asămine ahotnici, pi carii îndată să și aduci la Isp(ră)v(nici) spre a să alcătui. Vi să însăme(a)ză încă cu cât vă vi-ti sărgui mai mulți și vre<d>nici, cu atâta vi si va cuno(a)sti distoinici(a) dumniilor voastri.

<1>833 mart(ie) 22.

No. 2173.

Isprăvnicia țin. Tutova, tr. 360, op. 391, ds. 300, f. 54r.

- No.
1. Isprăv(ni)cel Dumitrachi Nuțul,
  2. Ioniți sânn Toadir dascal mazâl,
  3. Petrachi Gâtul,
  4. Mihălachi Panfili,
  5. Toadir Țânțar, birnici ot Rusăni,
  6. Gligori Ursachi,
  7. Dascal Costandin,
  8. Gheorghii Lungul ot Budești,
  9. Neculai Băbiți ot Popești,
  10. IonițiNacul ot Avrămești.
- Cătră Cinstita Isprăv(ni)cii

Privighitor(ul) di ocol(ul) Tutovii

Iată că din birnicii sat(ului) Rusăni și din alte sati cari mai sus să însămneză s-au găsit no(mă)ru de slujitori o[b]știri cu leafa însămneză prin poronca supt no. 2007, pe cari, după poronca întocmai următori fiind, îi triimit cinst(i)tei Isprăv(ni)ci(i).
<1>833 marti(e) 22.
Gheorghe Ciure <m.p.>

<Rezoluție> No. 1172.
Priimit mart(ie) 23, 1833.
D(umnealui) Vasălie Chiru.

Isprăvnicia țin. Tutova, tr. 360, op. 391, ds. 300, f. 58r.

- No.
1. Costandin Bursuc,
  2. Sămion Ungurul,
  3. Neculai Samson,
  4. Sămion sânn Todor Ungurul,
  5. Toader Avram,
  6. Ioniți Turcul,
  7. Ion Efrim,
  8. Ioniți Bursuc.

Cătră cinstita Isprăv(ni)ci(e)

Privighetor(ul) de ocol(ul) Tutovei

Iată dintre birnicii satului Avrămeștii s-au găsit opt liudi dintre mijlocaș(i) și codaș(i) ci voescu a să da în rândul călărașilor ca să slujască a patra săptămână la rând dacă îi va voi cinst(i)ta Isprăv(ni)ci(i) și să fii scutiți de bir și di havaleli.

Și di urmare întocmai, nu lipsăscu a înștiința cinstita Ispră(ni)cii.

<1>833 mart(ie) 21.
Gheorghe Ciure <m.p.>

<Rezoluție> No. 1170.
Priimit 1833 mart(ie) 23.
D(umnealui) Vasile Cure.

Isprăvnicia țin. Tutova, tr. 360, op. 391, ds. 300, f. 55r.

- No.
1. Ștefan Butnar ot Dragomirești
  2. Gligori Gliga ot ...²¹

Cătră cinstita Isprăv(ni)ci(e)

Privighetor(ul) de ocol(ul) Tutovei

După poronca cins(ti)tei Ispră(ni)cii ci mi-au venit, poroncitoari ca să așăz doi călăraș(i) slujitori pentru slujbili

ocolului cu liafa hotărâtă prin poronca no. 100, după poronca următo(a)re, de când am așăzat pe arătații de sus, pe cari și acum vroescu a sluji după poronca supt no. 2007, și fiindcă ei leafă n-au priimit nici un ban, îi triimit la cinstita Isprăv(ni)cie, întru cari, după poronca de supt no. 2007, să fie puși la cali.
<1>833 marti(e) 22.

Gheorghe Ciure <m.p.>

<Rezoluție> No. 1170.
Priimit 1833 mart(ie) 23.

D(umnealui) samiș(ul) să facă răspuns că păr' la regularisăre calarașilor, cari acum nu are să întârzie, să-i puie la cale la Sămiș(ie), pentru că au slujit.

Isprăvnicia țin. Tutova, tr. 360, op. 391, ds. 300, f. 56r.

Is(pră)v(nicia) Tut(o)vii

Cătră Privighitorul di ocol(ul) Tutovii

S-au văzut cele cuprinsă prin raportul dum(ita)le cu no ...²² pentru doi slujători ce-i trimes la Is(pră)v(nicie) spre a să îndestula cu leafă pe vreme cât s-au aflat slujând la dum(nea)ta.

Deci, fiindcă întru aceasta și s-au tremes poroncă no. 9888 ca să-i disființază din slujbă și dum(nea)ta nu ai urmat, pentru aceasta ți să pune îndatorire ca să li plătești le(a)fa di la săneș(ie)²³, însă nu precum ti vei fi alcătuit cu dânsii, ce mai puțân oar și ce în ...²⁴ pentru osteneală lor, ca să nu mai jălue(a) scă, că ce li-ai adaogând, vi-i fi îndatorit a le plăti toată lea<fa>²⁵.

Osăbit, au arătat că de cătră v(o)r(ni)cii satului ar fi asupriți la cislă; vii cerceta și vii da poro<n>²⁶că ca mai mult decât piste putința lor să nu fii sup(ă)raț(i).

1833 mart(ie) 23, no. 2356.

Isprăvnicia țin. Tutova, tr. 360, op. 391, ds. 300, f. 57r.

Note:

1. Loc alb în text.
2. «dintre» scris peste «din bir».
3. «ceva» scris marginal, de a treia mână.
4. Omis.
5. «sfârșit tocmala a să» scris deasupra rândului, de a treia mână.
6. Pasajul «dintre birnicii satelor [...] diparta din slujbă» scris de o a doua mână.
7. Omis.
8. «Mavrocordat» lectură nesigură
9. «Buhnîlă», lectură nesigură.
10. Omis.
11. «înadins scris deasupra rândului», după care urmează un cuvânt indescifrabil.
12. Omis.
13. Omis.
14. «volnici» scris de altă mână, peste «câti».
15. Loc alb în text.
16. Indescifrabil.
17. Paragrafele «pentru că slujitorii [...] vidomostie de numele lor» sunt scrise de altă mână.
18. Loc alb în text.
19. «Mavrocordat» lectură nesigură
20. «Buhnîlă», lectură nesigură.
21. Loc alb în text.
22. Loc alb în text.
23. Greșit pentru «sămeșie».
24. Loc alb în text.
25. Omis.
26. Omis.

Cercetări istorice în nord-vestul județului Vaslui

- urmare din pagina 1 -

În 1554 nepoții lui Cârstea Neagoe, care avusese privilegiu de întărire de la Ștefan cel Mare, primesc de la Alexandru vodă Lăpușeanu o nouă întărire pentru șase optimi din Negrești și cinci optimi și jumătate din Ungureni, împreună cu morile de pe Vaslui. Reamintim că aceste sate erau situate între Solești și Miclești⁴⁵.

Cu referință la aceeași zonă, un document din 17 martie 1550, de la Iliiaș vodă Rareș. Toader, nepotul lui Boldea, vinde lui Costea o treime din Bobulești, care se numea însă și Boldești, găsindu-se mai jos de Popești-Miclești⁴⁶.

Pe 4 mai 1554, urmașii lui Coman Vulturescu împart satul Micășăști în cinci părți. Actualmente, localitatea se cheamă Chioaia, alipită satului Butucărie, comuna Zăpodeni⁴⁷.

Un document foarte important pentru valea Vasluiului rămâne cel din 15 aprilie 1457, de la Petru vodă Rareș. Pe lângă referințele amintite deja, la Fauri și Grumăzești, la enumerarea proprietăților lui Giurgea Crasnăș sunt amintite localitățile Berbești și Chiujdeni, de pe teritoriul Zăpodenilor și Râpi, dintre Solești și Văleni⁴⁸.

Părăsind Zăpodeni atât de bogată în referințe documentare, revenim pe valea Stemnicului. În 1570, Bogdan Lăpușeanu întărește lui Ion și Nasta cumpărătura a o treime din Bălești de la gura Stemnicului, de la Gavril, strănepotul Marușcăi, care a avut uric de la Ștefan cel Mare⁴⁹. Un document cu date incertă, 1574-1591, prezintă o situație inedită. Tăbălăești, din comuna Boțești, se judecă cu Averești. Tăbălăeștii susțin că la hotar este situată o singură fântână, cei din Averești că se află două și câștigă procesul. Tăbălăeștii trebuie să dea 50 de boi „tot dintr-un felii boii”⁵⁰. Actul este arătat de Grigore cămărașul la un proces din 1847.

La 3 iulie 1575, fiicele și nepoții vestitului dregător al lui Ștefan cel Mare, Luca Arbore, își împart numeroasele sate pe care le moșteniseră. Între acestea, și Șofrăcești, cu moară în Socovăț, respectiv Sofroneștii de astăzi, din comuna Todirești⁵¹.

Din nou pe valea Stemnicului la 6 iulie 1575. Drăgoi cu rudele sale, nepoți ai Neacșei, strănepoții lui Stanca, vând părțile lor din Pietrești pe Stebnic (Stemnic) cu 180 de zloți. Cumpără Ștefan șetrarul (boierul care se îngrijea de ridicarea taberelor militare) și sora sa. Este vorba de satul Chetrești de astăzi, din comuna Bălteni⁵².

Localitatea Olănești, de mare importanță istorică prin faptul că aici și-a avut curtea Mihai Racoviță înainte să ajungă domnitor, acum alipită Portarilor – Zăpodeni, este atestată prima oară pe 5 septembrie 1586, când se află într-un conflict de hotar cu Fereștii. Situația se repetă pe 5 august 1587 și 1 septembrie 1590⁵³. Ieremia Movilă voievod întărește lui Drăgoi Bogza mai multe proprietăți, între care și un loc pe Crâsnița, în hotarul Știoborânilor, împrejurare în care este atestat prima oară acest sat din comuna Solești⁵⁴.

Localitatea Dolhești, prima atestată în scris din teritoriul Movila lui Burcel, se bucură de o substanțială prezență documentară. La 2 decembrie 1594, Aron vodă întărește lui Samson diacul părțile de moșie din Dolhești și Linești, cumpărate de la Drăghici. Ieremia Movilă judecă la 5 iunie 1604 pricina dintre strănepoții lui Oană Dușescu pentru mai multe sate, între care și Dolheștii pe Crasna. Pe 5 martie 1610, de data aceasta Constantin Movilă judecă o altă pricină pentru un iaz din Dolhești. Problema se rezolvă pe 6 septembrie 1610. Constantin vodă Movilă îi întărește lui Crăciun vistiernicului părțile sale din Dolhești, cu iaz, moară, prisacă, cumpărate cu 40 talere de argint de la nepoții lui Oană Dușescu, și cu 25 talere de argint de la Ana din Dolhești. Iar pe 26 februarie 1617, Radu vodă întărește lui Constantin aprod părți de moșie din Dolhești și Linești, cumpărate de la Agafia, soția lui Samson⁵⁵.

La 4 decembrie 1599, Ieremia Movilă, domnitorul Moldovei, întărește lui Ursu Pătrășcan și cneaghinei sale Nastasia a treia parte din Todirești cu loc de mori în Bârlad și Socovăț, cu grădini și vie la mănăstirea Răfaia. Este un document de bază pentru cele două localități⁵⁶. Ion Ciot cumpără în 1607 mai multe părți din satul Tălpigeni (comuna Boțești) de la Simion și surorile sale, cu

520 zloți tătărești, o sumă apreciabilă. Întăritură de la domnitorul Ieremia Movilă⁵⁷.

La 30 martie 1617, Radu Mihnea, domnitorul Moldovei, întărește lui Stoica, fost armaș, mai multe părți de moșie din Brădicești, cu loc de moară și iaz pe Crasna⁵⁸.

La 7 august 1618, voievodul Radu Mihnea întărește lui Vasile Bolea și surorii sale Anica satele: Mărătăi (între Muntenii de Sus și Moara Greci), Prigorcenii (în Ferești) și Tăcmănești (Călugăreni, Ștefan cel Mare)⁵⁹.

La 6 aprilie 1619, la o vânzare din Condrești, sunt amintiți martori din Zăpodeni⁶⁰.

Secolul al XVII-lea se caracterizează în Moldova, din punctul de vedere al proprietății funciare, prin apariția unei noi boierime mai tenace și mai lacomă de pământ decât cea anterioară. Dacă vechea boierime „de spadă” primea proprietăți de la domnitori pentru merite, în primul rând militare, și le obțineau mai puțin prin cumpărături, „oamenii noi” își însușeau de la an la an, uneori de la zi la zi, noi moșii, adesea pe seama răzeșilor, pătrunzând fraudulos în comunitățile acestora. Un exemplu edificator este Apostol Petru Cehan, familia sa preluând mai târziu numele de Racoviță, dând țării cinci domnitori, dregători, generali, savanți. Punctul de plecare, respectiv acumularea primelor moșii, a fost pe valea Racovei, de unde și numele de mai târziu. Apostol Cehan va renunța la unele dintre aceste prime proprietăți și își va concentra eforturile acaparatoare pe valea Vasluiului, la fel vor face urmașii săi, Petru, Ionașco etc., ca și alți acoliți ai lor.

Un document din 25 februarie 1623, scris în limba română, ceea ce era o mare raritate atunci, reprezintă o deschidere în acest sens. Ignat și fratele său Ștefan pierd niște cai și, pentru a acoperi paguba, dau lui Petru Cehan părțile lor de moșie din Strâmtura (lângă Ferești), cu vad de moară. Se face un zapis, față de martori (cei mai mulți din Ferești), dar nu se spune suma, fiind o vânzare mascată, sub forma unei danii⁶¹.

La câteva zile numai, pe 28 februarie 1623, Sarotă medelnicer (boierul care îi turna apă domnitorului la spălat, titlu devenit onorific) devine stăpânul satului Prigoricieni datorită trădării de țară (hicleniei) a vechiului stăpân, Ionașco Bolea. Satul se afla pe Sărata, fiind inclus mai târziu în Ferești⁶². Sunt amintite alte două sate dispărute din zonă, Lineștii și Strahoeștii.

Pe 1 martie 1623, deci imediat, Gavril și rudele sale, urmașii Hrunciuloaiei, vând din Românești partea din jos, ocina lor, cu 9 taleri, lui Petre Cehan. După cum am mai amintit, Româneștii erau pe valea Vasluiului⁶³. Tot pe 1 martie 1623, Ștefan vodă Tomșa îi întărește lui Petru Apostol Cehan proprietățile de mai sus, la care se adaugă alta. Condrea, fiul Maicăi, nepotul Savei, îi dă lui Petre Cehan toate părțile sale din moșia Fereștilor ca răscumpărare pentru un cal pierdut, în valoare de 44 de taleri. De remarcat raporturile de prețuri pentru pământ și pentru cai, cei din urmă fiind mai valoroși⁶⁴.

Dar vânzările din Prigoricieni începuseră de pe 6 februarie 1623, când Gavril și alții din Chircești și Suhuleț își vând proprietățile de acolo lui Petru Cehan. Martori din Miclești și Ferești⁶⁵.

Cehăneștii urcă pe valea Vasluiului până depășesc limitele acestuia. La 19 iulie 1623, Ștefan vodă Tomșa întărește lui Ionașco Cehan, vornic de gloată, cumpărături în mai multe sate din nord-vestul județului, între care și Dolhești, unde plătește 22 de taleri pentru ocinele Stângăcioaiei⁶⁶.

Cumpărăturile lui Petre Cehan sunt din ce în ce mai numeroase, în ziua de 14 decembrie 1625 realizând un adevărat record. Radu vodă Mihnea îi întărește următoarele proprietăți de ocini și moșii, cumpărate de la diverși vânzători, unii locuind în satele din care vindeau, alții având acolo numai pământ: în satul Românești, cu vânzători de la Ferești și Bosânceni; în Făstăci, de la nepotul lui Ion Bolea; în Prigoricieni de la Vasile din Brândușeni; în Strâmtura cu vânzători din satul Strâmbi; locul Nedee de la neamul Budul; în Dobroslovesți, de la proprietarii de acolo⁶⁷.

Pe 16 decembrie 1625 Petre Cehan capătă ocina din Strâmtura a lui Toma, deoarece o iapă a sa a căzut și s-a înecat într-o fântână a lui Toma⁶⁹.

Tot pe 16 decembrie 1625, Banul din Prigorcenii îi vinde lui Constantin Cehan, fiul lui Petru Apostol Cehan, partea din Ferești a mamei sale Ana⁶⁹.

În aceeași zi, Bogza călugărul îi dă lui Constantin Cehan, pentru „un cal bun”, un loc bun de lângă Prigorcenii, pentru a-și face prisacă, „unde a murit țiganul Vreameș”⁷⁰.

Probabil în aceeași zi apare și o altă cumpărătoare, jupâneasa Iog, care intră în Strâmtura.

Dacă pentru începuturi (mai ales secolele XV, XVI) am urmărit toate documentele, la modul exhaustiv aproape, pentru secolele XVII, XVIII vom trece la selectarea lor, semnalându-le pe cele considerate cele mai importante.

Să îi urmărim în continuare pe Cehănești, deveniți apoi Racoviță, în ofensiva lor. Iată mai întâi un act de vânzare-cumpărare încheiat la Ferești, unde Cehăneștii își stabiliseră probabil un fel de reședință temporară, pe 2 aprilie 1630. Măricuța și numeroasele sale rude vând satul Chiujdeni (din Zăpodeni) „de bună voie” către Constantin și Apostol, fiii lui Cehan, cu vad de moară în Vaslui și locuri de prisăci, cu 120 de zloți⁷¹.

Documentul se repetă în aceeași zi și cu același conținut. Se adaugă însă o listă de martori între care Ionașco Cehan pitariul, trei preoți din Horgești, Ferești și Gugești, alți martori din Șurinești, Șerbătești, Olănești, „oameni buni, bătrâni și tineri”⁷².

Dintre cei citați mai sus, Constantin Cehan mai are și altă problemă. La 6 martie 1630 avusese un conflict cu un oarecare Petrică, acesta având și el moară în Vaslui, ca și Constantin, dar luând el toată apa, măcina singur și lua tot uiumul. Domnitorul le cere să-și împartă amândoi frățește uiumul⁷³.

Salomia, fata lui Vreameș, vinde părțile din Ferești, adunate de tatăl său de la diverși proprietari, către Petrea Cehan cu 18 zloți⁷⁴. Dată nesigură, înainte de 30 noiembrie 1630.

Dodol și Berbec mărtesc printr-un zapis că au făcut datorii. Trebuiau să dea 12 taleri mari și 5 taleri mici pentru un bou, 2 galbeni buni lui Gligore șetrar. Toți acești bani vor fi achitați cu ceea ce primește de la Petru Cehan⁷⁵.

Pe 28 noiembrie 1630 Moise vodă Movilă judecă o pricină între Tecman uricar și Petre staroste pe de o parte și Apostol Racoviță, pe cealaltă. Mihăilă Horje pusese ocina acestora drept zălog pentru un cal plătit de Cehan tatăl cu 32 de taleri. Câștigă ocina Petru Cehan⁷⁶.

La 23 aprilie 1631, Dodol și Berbec mărtesc printr-un zapis că au luat de la Petre Cehan bani ca să cumpere un bou și să achite o datorie. Urmău ca după depunerea banilor să mai beneficieze de patru vaci, primite de la Petru Cehan⁷⁷.

În fața lui Moise voievod, Petru Cehan, numit deja Racoviță, așa cum se va numi de acum înainte familia sa, aduce mărturie privind împrumutul și întoarcerea lor prin acordarea de pământuri la Ferești, 33 de taleri de argint odată și 18 altădată. La acestea se adaugă alte ocini, din Vilnești, pentru toate existând mărturisiri ale martorilor. Momentul se derulează la 23 aprilie 1431⁷⁸.

La 22 martie 1631, Racoviță Cehan primește o carte de întărire de la Moise vodă Movilă care îl împuternicește în disputa cu Ghervase, pentru stăpânirea unor ocini din Ferești⁷⁹.

Pe valea Stemnicului, în 8 octombrie 1631, la Oșești, se fac mai multe vânzări de pământ, în care sunt implicați, ca martori sau cumpărători, mai mulți locuitori din zonă. Toma din Oșești, cu fiii săi Porcea paharnic și Postolachi, cumpără ocina de acolo a Anghelinei Poeneasca. Tot aceștia cumpără și ocina lui Macovei, fiul Anghelinei, cu martori din Cozmești, Bălești, Oșești. Și tot ei continuă cumpărăturile de ocine, de la ați trei răzeși și de la Alba, fiica Anghelinei. Avem aici un caz deosebit, pământurile răzeșilor nu mai sunt trecute în proprietatea unui boier venit din afară, ci intră în posesia unuia dintre ei⁸⁰.

Când pe 25 ianuarie 1630 Iordache și Toma Cantacuzino își împart moștenirea, celui din urmă îi revine „Bălteni, sat întreg”, iar pe 22 aprilie această împărțire capătă întăritură domnească⁸¹.

Să urmărim din nou ascensiunea familiei Cehan Racoviță, de la boiernași la dregători, la mari boieri și, în final, la domnitori. Pe 24 ianuarie 1635, Vasile vodă Lupu întărește cumpărătura de ocini

din Prigorcenii făcută de Apostol și Racoviță Cehan, de la Toader din Portari, care cumpărase și el, la rândul său. Martorii erau din Zlătari (Zlătărești), Olănești, Ferești⁸². În curând, urmează însă o judecată. Neaniul și Dumitru, vornici de gloată, dau mărturie, în urma cercetării făcute, că părțile cumpărate în Prigorcenii de Bolea, fost vornic, nu au fost răscumpărate de Moise din Olănești, cum pretindea acesta și rudele sale; prin urmare, Apostol Cehan, ginerele lui Bolea, și fratele său Racoviță, stăpânesc cu dreptate ocinile lor din Prigorcenii. Moise renunță la pretențiile inițiale, păstrează totuși partea lui Berdilă din Prigorcenii⁸³. Judecata a avut loc pe 18 iulie 1635 și, foarte repede, pe 21 iulie, Vasile vodă Lupu, întărește rezultatele acesteia. Pe 7 septembrie 1635, urmează însă un alt proces. Frații Cehan vor să pună mâna și pe partea lui Berdilă, care rămăsese în posesia lui Moise din Olănești, pretinzând că aceasta ar fi fost cumpărată de Bolea, socrul lui Apostol. Moise neagă cu hotărâre acesteia firmații, dar Cehăneștii continuă să-i „împresoare” pământul. Se ajunge la judecata domnească și, în lipsa, documentelor, Vasile vodă Lupu recurge „după legea țării”, la proba cu jurători. După vechea cutumă judiciară, Moise aduce 24 de jurători care, cu brazda de pământ în cap și cu mâna pe Evanghelie, jură că Bolea nu a cumpărat pământul lui Berdilă. Astfel, cei doi boieri sunt înfrânți la judecată de răzeșul din Olănești, rămas cu pământul, ceea ce demonstrează și spiritul de dreptate al domnitorului⁸⁴. Înainte de 3 iulie 1636, frații Cehan fac o nouă cumpărătură de pământ în Prigorcenii, care este întărită imediat de domnitorul Vasile Lupu⁸⁵.

Ziua de 10 martie 1635 a fost deosebit de rodnică pentru Ionașco Cehan. Vasile vodă Lupu, luând în seamă vechile hrisoave, îi întărește mai multe sate în ținuturile Fălciiului și Vasluiului, între care și Dolheștii. Redăm pasajul respectiv, pentru a înțelege mai bine spiritul epocii. „Și, de asemenea, îi dăm și îi întărim o parte de ocină în satul Dolhești, care este la obârșia Crasnei, în ținutul Fălciiului; pe care el și-a cumpărat-o de la Păcurar, fiul lui Cozma sulgerul, a patra parte din a cincea parte, partea Stancăi, din ispisocul de cumpărături pe care l-a avut tatăl său, Cozma sulgerul, pe acea parte, de la Eremie voievod; acea partea a cumpărat-o Cehan vornicul pentru șazeci de taleri de arginți din ispisocul de cumpărături pe care l-a avut de la Alexandru Iliș voievod”⁸⁶.

Tot privitor la Dolhești, un document mai aparte, reprezentativ pentru oamenii obișnuiți din epocă, o însemnare din iunie 1640: „Vătavoia, soția lui Luca, vătaful de aprozi, fata lui Constantin din Dolhești, aproape de moarte, dă mărturie fiului său Apostol, arătând toate lucrurile, și anume: 2 valuri de pânză de câte 100 de coți, un boț de ceară de 80 oca, un uric al locului de la Dolhești și o pereche de pistoale ce i s-au furat dintr-o ladă dusă în răpa adâncă de lângă prisaca lor, care să fie cerute hoțului de va fi găsit. Martori: preotul Vasile din Botneni, Stoian din Șerbești și alții”⁸⁷.

Tot în această perioadă, continuă „ofensiva” Cehăneștilor după pământ, s-au păstrat mai multe zapise de vânzare-cumpărare. Existau însă și împrejurări deosebite în care se obțineau ocine. Iată una dintre acestea, petrecută tot la Dolhești: în aprilie 1648, Vasile vodă Lupu îi întărește lui Racoviță Cehan, al doilea logofăt, părțile de ocină din Dolhești pe Crasna, cumpărate de la Pavel, căpitanul de curteni din ținutul Vaslui și de la frații săi, cu 30 de ughi (galbeni ungurești) bani gata, bani cu care s-a răscumpărat Pavel din temniță, unde stătea, fiindcă nu plătise darea și nici frații săi nu l-au răscumpărat⁸⁸.

Alături de Dolhești, în Brădicești (acum în comuna Dolhești) cumpără pământ Stratulat, de două ori, în același an, 1634, de la răzeși diferiți. Dar, în 1646, după moartea lui Stratulat, „jupâneasa sa” are pricină cu moștenitorii foștilor proprietari ai ocinelor cumpărate de soțul său. Vasile vodă Lupu îi dă însă dreptate și îi întărește ocinile cumpărate de Stratulat în Brădicești⁸⁹.

La 2 februarie 1646, urmașii vornicului Mera, între care și cronicarul Grigore Ureche, își împart satele rămase de la acesta, între care Chirceștii, Bârzeștii, Româneștii (dispărut) din zona noastră⁹¹.

Un document din 6 aprilie 1631 amintește mai multe sate de pe teritoriul comunei Ștefan cel Mare de astăzi. Constantin spătarul primește întăritură de la domnitorul Moise Movilă pentru a patra parte din satele Bârzești, Bănești, Ludești (ultimele două dispărute). Părțile respective fuseseră cumpărate de tatăl său în

timpul lui Barnovschi vodă (92). și de data aceasta cumpărăturile sunt contestate și la 11 martie 1635 la Bârzești, Neniul, vornicul de gloată, împreună cu mai mulți oameni, între care unii din Vulturești, Buhăești, Oncești (Uncești) face măsurători și bate stâlpii de hotar⁹³.

Tot pe 6 aprilie 1631, când întărise lui Constantin spătarul satele de pe teritoriul comunei Ștefan cel Mare, Moise Movilă îi întărește acestuia și ocina din satul Oncești (Uncești, comuna Zăpodeni), cu iaz, moară, loc de prisacă. Spătarul cumpără pământurile de la urmașii familiei Ciocan⁹⁴.

Un act cu o datare neclară, 1650-1660, amintește, din nou, alte sate din teritoriul Movila lui Burcel. Toader din Solești împreună cu feciorii săi vinde lui Dumitrașco din Gugești partea sa din satul Boțești, jumătate din partea Gaftoanei, cu 11 zloți⁹⁵.

La 9 iulie 1636, Dumitru Leoaș și Lungu armașul sunt trimiși de domnitor la Oșești. Ei aleg un loc din Oșești, pe care a fost mănăstirea Rafaila, pentru a lămuri pricina pe care au avut-o Porcea și fratele său Postolache cu Dumitrașcu Gheuca, fost vornic. Acesta avea un uric de stăpânire de la Bogdan voievod care se referea însă la alt loc. Martori din Ruginoși (Oșești), Cozmești, Bălești, Pietrești (Chetrești) de pe valea Stemnicului și din Hultrești (Vulturești), Buhăiești. Documentul prezintă un interes deosebit, deoarece dovedește că mănăstirea Rafaila a avut inițial altă locație⁹⁶. În aceeași zi, probabil datorită prezentării raportului, Vasile vodă Lupu le întărește terenul celor doi frați. Răscumpărările cu pământ în cazul delictelor grave se întâlnesc destul de frecvent în documente. Astfel, Mihalache, fiul vornicului Ionașcu, întoarce lui Pavel din Olănești și Tiron din Miclești, pământuri zălogite de tatăl său pentru o moarte de om⁹⁷. Pământurile se aflau în Dolhești.

Tot de aici un alt înscris care reprezintă o situație de excepție. Tudor și ginerele său, Pavel, fiind „apucați cu carte domnească” și neavând bani, dau pe veci lui Apostol din Dolhești 30 de pământuri prețuite la 60 de lei, pentru că, fiind în lipsă, au luat brânză, făină, stupi și tot ce au găsit de mâncare în zemnicul stupilor lui Apostol, la loc de taină în Dolhești, și au plătit paguba cu mulți oameni, deosebit de 10 pământuri, tot din Dolhești, pe care le-a dat pentru o moarte de om⁹⁸. Alți oameni săraci din Dolhești împrumută de la un oarecare Burghilea 10 lei, pentru care pun zălog trei sferturi dintr-un bătrân. Își asumă obligația ca, dacă vor să vândă pământul, să o facă numai pentru Burghilea și, până își vor plăti datoria, acesta are dreptul să cosească sau să cultive pământul⁹⁹. Dumitrașcu Burghilea face în continuare cumpărături de la răzeși din Tăbălăești.

Tot la Dolhești mai întâlnim un exemplu de vânzare mascată. Ioniță, fratele său Ionașcu și sora sa Urăta, feciorii lui Gligori Dolhici, nepoții popei Toader Grebincu din Dolhești, din fundătura Crasnei, dăruiesc căpitanului Aldea partea lor de moșie din Dolhești¹⁰⁰.

La 24 iulie 1654 este redactat un document referitor la Brădicești. Este vorba de o judecată adusă înaintea domnitorului Gheorghe Ștefan, între popa Matei și Gaie din Chircești, împotriva lui Aleuș Ionașco, pentru o ocină din Brădicești. Aleuș susține că ocina disputată a fost cumpărată de mama sa de la rudele celor din Chircești. Puși să jure, aceștia nu au curaj, așa că Aleuș, pe baza mărturiilor aduse, rămâne stăpânul ocinii¹⁰¹. Lucrurile nu se opresc însă aici. Pe 4 august 1659 Grigore vodă Ghica dă poruncă să fie cercetată o plângere a lui Aleuș, în care acesta susține că la ocina din Brădicești în continuare îi sunt cosite fânețele și „i se ia din pâine”, vrea să i se aleagă din nou cumpărăturile de pământ și să i se plătească stricăciunile¹⁰². Tot aici, la 14 iunie 1668, întâlnim o tranzacție care este interesantă prin aspectele sale legate de viața comercială, cităm în întregime rezumatul actului. „Tănase hotnogol (comandant peste 100 de ostași) din Bobiceni, ținutul Fălciu, cu femeia sa Alexandra, vând lui Ionașco Aleuș patru părți de moșie din Brădicești, din câmp, pădure, fânaș și vad de moară, cu un poloboc de miere de Camenița, un bou de negoș și 12 lei, pentru a plăti datoriile socrului său, Bosoioac, căpitanul de la care avea acele părți”¹⁰³.

În localitatea Miclești se redactează acte de vânzare-cumpărare, iar la 11 iulie 1670 Irimeaza din Miclești stăpâna o jumătate din satul Brăhăești (Brăhășoia, comuna Ștefan cel Mare). Pe 24 iunie 1679 satul Cântălărești apare din nou în documente. Duca voievod întărește lui Enache, fost vornic, satul

Cântărești pe Bârlad, după zăpădă de cumpărătură de la Irimia Hulpe și două urice de la Ștefan vodă cel Bătrân. Între hotare, Bârzești, Zăpodeni, drumul Hădăreștilor¹⁰⁴.

Unele aspecte sociale sunt relevate într-un document din 27 mai 1669. „Duca voievod poruncește unui aprod domnesc să strângă toți vecinii (iobagii, șerbi) fugiți din satul Măreșiani (Mărășeni, comuna Ștefan cel Mare), ținutul Vaslui, de la Ghica voievod încoace și să-i aducă înapoi cu bucatele și cu tot ce vor avea”. Satul era stăpânit de mănăstirea Sf. Sava din Iași¹⁰⁵.

La 24 ianuarie 1673, Ștefan Petru voievod repetă porunca lui Duca vodă în legătură cu vecinii fugiți de la Măreșeni mănăstirii Sf. Sava, inclusiv termenul „de la domnia lui Ghica vodă”. Mai precizează însă „ori unde îi va găsi, în sat boieresc sau călugăresc, în târg sau la slobozie sau să fie și la Bude (exploatari de lemn și arderea lui pentru a se obține potaș, substanță folosită pentru albirea pânzei), să aibă a-i lua de grumazi, cu toate bucatele lor ce vor fi având și să-i ducă înapoi de unde vor fi fugit”¹⁰⁶.

În același sens se iau și alte măsuri, mai târziu, în decembrie, tot 1673. Vasile Ceaurul, mare logofăt, îl împuternicește pe Samoil, egumenul mănăstirii Sf. Sava, să-l ia de grumazi cu tot ce va avea pe Vasile care se află la Zăpodeni și să-l ducă la Mărășeni, deoarece a fost aici vecin el mănăstirii¹⁰⁷.

Satul Chircești – Miclești apare frecvent în documente. La 21 mai 1677, Nițu cu rudele sale vând feciorilor lui Gligorie partea lor de moșie din Chircești, din vatra satului, cu loc de casă, pământuri în țarină, loc de fânaș, de prisacă, pomet și heleșteu¹⁰⁸.

La 9 februarie 1678, o situație mai ciudată. Cehan, pe care l-am cunoscut ca un frecvent acaparator de pământ, de data aceasta, împreună cu soția, ginerele și fiica, vând partea lor din Chircești. Nu întâmplător, cumpărător este tot Gligorie paharnicul, de data asta el fiind cel care adună pământ¹⁰⁹.

La Dolhești, după peste 100 de ani se menține denumirea de Greblă pentru o parte din pământuri, cum vedem într-un act din 1690: „Mihalache, feciorul lui Ionașco vornicul, ia 10 ughi de la Pavel din Olănești (comuna Zăpodeni), Tiron din Miclești și Răzvan, care și-a întors partea lui Hălmăciu, pusă zălog pentru o moarte de om, la tatăl său, din satul Dolhești (zece pământuri din Greblă)”¹¹⁰.

Problema proprietății se pune în continuare la Chircești. Pe 22 mai 1698 Antioh vodă Cantemir întărește Mariei, din neamul lui Toader Ploscă, jumătate din a treia parte din satul Chircești, pentru care a arătat un uric de la Ștefan voievod, feciorul bătrânului Ștefan voievod, din 1540 mai 11, pentru cumpărarea acestei moșii de către Ileana, de la fratele ei Toader Ploscă cu 220 zloți tătarăști, precum și un zapis de răscumpărare a părții vândute de Ștefan lui Vasile Blende pentru patru vaci cu viței¹¹¹.

Tot la Chircești, pe 20 iulie 1698, are loc o nouă vânzare de pământ, de data aceasta între mari boieri. Gligoraș Jora comis, fiul răposatului Constantin Jora, fost mare clucer, vinde lui Ilie Ebache, mare stolnic, jumătate din satul Chircești, ținutul Vaslui, cu 300 lei, bani gata¹¹².

Pentru secolul al XVIII-lea cel mai important document, întrunind referințe în toate domeniile, rămâne recensământul rusesc, în două variante 1772-1773 și 1774. În timpul războiului ruso-turc, încheiat cu pacea de la Kuciuk-Kainargi, rușii sperau să anexeze țările române, în primul rând Moldova. Sub imperiul acestei speranțe au efectuat un recensământ, cel dintâi cuprinzând toate localitățile. Dacă în unele județe – cum a fost Vasluiul – cei însărcinați au lucrat cu multă seriozitate înregistrând și numele locuitorilor, în altele s-au făcut notații numai la modul general. Ne vom opri asupra variantei din 1774, care oferă cele mai multe relații desore Vaslui, inclusiv despre localitățile pe care le avem în vedere.

TANACU – 11 ruptași (scutiți parțial de bir), 1 birnic (impozit total), 2 diaconi (scutiți).

BENEȘTI – 1 ruptaș, 2 diaconi, 6 călărași

BOUȘORI – 1 mazil (boier fără slujbă), 1 preot, 2 diaconi, 5 călărași.

SOLEȘTI – 17 birnici, 2 babe scutite, 1 mazil.

ȘTIOBORĂNI – 1 mazil, 4 ruptași.

GUGEȘTI – 4 birnici (cioban, blănar, herghelegiu), 1 preot, 1 diacon, 5 țigani (1 fierar, 1 vizitiu) al stolnicei Miclescu.

Cercetări românești de numismatică tătară

Sorin LANGU

În contextul numismaticii orientale numismatică tătară și-a găsit cu greu locul. Numismatică otomană era mult mai prezentă în studiile numismaților români, lucru normal în contextul dominației otomane, și practic ea făcea legătura cu cea bizantină. Până în 1948 în studiile numismaților români nu există mențiuni despre monedele tătarăști, lucru surprinzător ținând cont că Grigore Avakian desfășurase o campanie de săpături la Cetatea Albă unde recoltase doar monede moldovenești și armenesti.¹ Venirea comuniștilor la putere a deturnat cu totul preocupările normale, vreme de un deceniu fiind întreruptă apariția publicațiilor istorice interbelice (Dacia - Revue d'archéologie et d'histoire ancienne, Cronica numismatică și arheologică, Buletinul Societății Numismatice Române).

În 1957 pentru a umple puțin din vidul rămas după interzicerea celor două publicații ale SNR apare, sub egida Academiei RPR, Studii și cercetări de numismatică, având ca fondatori marile personalități numismatice Constantin Moisil, Emil Condurachi, Octavian Iliescu, Bucur Mitrea și Constantin Preda. Cel care avea însă să schimbe numismatică românească avea să fie Octavian Iliescu, el introducând multe teme de cercetare, până la el inedite. Sub semnătura lui sunt publicate primele monede tătarăști – cele de Hlincea, Bosia, Părteștii de Jos și Oancea- în chiar primul număr al SCN,² ele fiind integrate în cronică numismatică inițiată chiar atunci.

Noutatea subiectului, monedele de la Bosia, Hlincea și Părteștii de Jos fuseseră inedite ca identificare, îl determină pe același O.Iliescu să le acorde un studiu special în numărul 3 din 1960.³ Studiul are două părți: în prima este prezentat contextul politico-economic în care au apărut aceste monede pe teritoriul României, iar în a doua se află un catalog cu toate monedele tătarăști, atât cele izolate, cât și cele din tezaure. Acum apar pentru prima oară prezentate tezaurele de la Calopâr (jud.Dolj) și Oțeleni (jud.Iași), inedite atunci, autorul promițând a reveni cu mai multe detalii.

Într-adevăr Octavian Iliescu revine în scurt timp cu un studiu dedicat tezaurului de la Oțeleni⁴, urmat de altul, elaborat împreună cu Gavrilă Simion, pentru marele tezaur de la Uzun Bair⁵, și de altul dedicat tezaurului de la Prăjești (jud.Bacău), studiu elaborat împreună cu Paul Țarălungă.⁶ Datorită asocierii hyperperului bizantin cu dirhemii tătari tezaurul de la Oțeleni este menționat apoi în toate cataloagele și repertoriile având ca subiect moneda bizantină, dar fără a se adăuga noi date.⁷ Intuind importanța acestor emisiuni, imitații și monede genovezo-tătare, O.Iliescu revine în două studii din 1971 asupra problemei. În primul⁸ autorul emite ipoteza că în Chilia și poate și de alte orașe dunărene au emis imitații ale monedei tătare pentru a acoperi necesarul din piață. Pe de altă parte prezența monedelor genovezo-tătare este explicată prin intens comerț genovez de la Gurile Dunării concretizat prin apariția numeroaselor colonii genoveze, care la rândul lor aveau nevoie de monedă. În al doilea autorul face analiza tributului plătit de Bizanț, subliniind puterea economică și politică a orașelor italiene.⁹

A doua mare contribuție la studiul monedelor tătarăști este adusă de Ernest Oberlander – Târnoveanu. Într-un prim studiu¹⁰ numismatul pune pentru prima oară în evidență activitatea monetară a lui Noghay, activitate care a constat în emiterea de imitații ale dirhemului **tătar oficial**. Noghay avea nevoie de multă monedă, atât din considerente economice, cât și militare, pentru a-și putea finanța ambițiile militare. Pentru a-și putea finanța ambițiile politice Noghay emite monedă, fiind identificate trei tipuri monetare, pe lângă cele două tipuri de monede genovezo-tătare. Acum este identificat și atelierul monetar Saqci-Isaccea. Pentru monedele genovezo-tătare de tip II datarea este ceva mai dificilă, fiind emise, ca ipoteza, de o formațiune politică aflată în dependență față de tătari. Noi monede sunt publicate în studiile ulterioare¹¹ acum apărând o nouă categorie: monede emise la

Chilia în perioada 1360-1380. Odată cu aceste studii avem un prim catalog și o tipologie a monedelor tătare emise de diferitele autorități din sec. XIII-XIV. Astfel o parte a descoperirilor monetare anterioare sunt reatribuite conform noii tipologii: cea din tezaurul de la Maraloiu, cea izolată de la Coroteni, ca și monede din tezaurele de la Oțeleni, Prăjești, Calopâr, Obad, Cetatea Albă. Apar și două monede inedite, cele din Vrancea și Bârlad. Ca dată finală de circulație activității monetare de la Isaccea ar fi începutul sec XV, tezaurul de Silistra-1932 oferind date în acest sens. Problemată monedelor tătare nu este însă epuizată rămânând multe necunoscute dintre care cea mai importantă era cea a monedelor tătare descoperite în Basarabia, în special, în a doua jumătate a secolului al XIV-lea.

Aceasta a fost provocarea de care s-au ocupat studiile lui Eugen Nicolae, în ceea ce poate constitui a treia etapă a cercetărilor de numismatică tătară românești. Într-un prim studiu¹² autorul menționat plează un atelier monetar la Orheiul Vechi – **Şehr** al-cedid, pe monedele tătare, pe urmele cercetătoarei sovietice Svetlana Janina. Eugen Nicolae aduce noi argumente în favoarea acestei ipoteze, iar din analiza monedelor emise aici reiese că la un moment dat atelierul a intrat în posesia unei autorități locale desprinse din structura Hoardei, autoritate identificată ipotetic ca „Demetrius, princeps Tartarorum”. Astfel monedele tătarești au conexiune directă cu începuturile statului moldovenesc, atelierul încetându-și activitatea în 1369. Aceste relații sunt subliniate și în alte studii, care prezintă noi monede descoperite la Orheiul Vechi.¹³ Cercetătorul reexaminează și descoperiri mai vechi, o monedă din tezaurul de la Uzun Bair fiind reatribuită lui Caka, fiul lui Noghay¹⁴ și plasată în contextul ambițiilor politice ale acestuia.

Aceste idei reapar în studiul dedicat emisiunilor de cupru de la Orheiul Vechi¹⁵, în care este identificat un nou personaj, Kutlubuga, unul din cei trei emiri care îi înfruntă pe lituanieni la Sîniie Vodi. Atelierul monetar își începe activitatea prin anii 1363-1364, sub autoritatea hanului Abdallah, apoi prin 1365 emite monedă sub autoritatea locală a lui Kutlubuga și Demetrius. Un fenomen interesant este și atelierul monetar localizat la Costești, care emite monede de tip Costești-Gârla,¹⁶ monede emise în intervalul 1359-1363, precedând emisiunile de la Orheiul Vechi. O preocupare constantă a cercetătorului român o constituie tezaurul de la Săseni, tezaur descoperit în 1973, accidental, și publicat inițial de Nudelman cu multe erori. Tezaurul conținea 272 de piese, din care 257 recuperate și consta în cel mai mare lot de monede de argint de la **Şehr** al-cedid, cel mai mare lot de aspri otomani de la Baiazid II, cel mai mare lot de groși de la Bogdan III.¹⁷

După cum se vede contribuțiile românești în domeniul numismaticii tătarești sunt de mare importanță atât în lămurirea unor aspecte legate strict de acest domeniu, cât și în unele aspecte legate de economie monetară sau primii ani ai noului stat moldovenesc.

Note:

1. Gr.Avakian, *Trei monede ale regilor armeni găsite la Cetatea Albă*, BSNR, 1924, Nr. 49-50, p. 10-14
2. O.Iliescu, SCN, I, 1957, p.462-463
3. Idem, *Monede tătarăști din secolele XIII-XV, găsite pe teritoriul R.P.R.*, în SCN, III, 1960, p.263-276
4. Idem, *Monede din tezaurul descoperit la Oțeleni (raionul Huși, reg. Iași)*, în AM, II – III, 1964
5. *Le grand trésor de monnaie et lingots des XIII et XIV siècles trouve en Dobroudja septentrionale*, în RESEE, II, 1 – 2, 1964
6. *Un tezaur de la sfârșitul sec. XIII descoperit la Prăjești (jud. Bacău)*, în *Carpica*, XXIII/2, 1992
7. V.Chirica, M.Tanasachi, *Repertoriul arheologic al județului Iași, Iași*, 1985, II, p.297, O.Iliescu, *Moneda romano-bizantină pe teritoriul României (326-1327)*, în *Cultura bizantină în România. La culture byzantine en Roumanie*, București, 1971, p.190, O.Iliescu, *L'hyperpere byzantin au Bas – Danube du*

- X^e au XVe secole, în RESEE, VII, 1, 1969, p.117, O.Iliescu, *Emisiuni monetare ale orașelor medievale de la Dunărea de Jos*, în *Peuce*, II, 1971, p.261, O.Iliescu, *La monnaie genoise dans les pays roumains aux XIIIe- XVe siècles*, în *Colocviul româno-italian "Genovezii la Marea Neagră în sec.XIII-XIV"*, București, 27-28 martie 1975, București, 1977, p.160
8. O.Iliescu, *Emisiuni monetare ale orașelor medievale de la Dunărea de Jos*, în *Peuce*, II, 1971, p.261-266
9. Idem, *Le montant du tribut payé par Byzance a l'Empire ottoman en 1379 et 1424*, RESEE, tom 9, 1971,3, p.430-431
10. Ernest Oberlander – Târnoveanu, Irina Oberlander – Târnoveanu, *Contribuții la studiul emisiunilor monetare și al formațiunilor politice din zona Gurilor Dunării în sec. XIII – XIV*, în SCIVA, 32, 1, 198, p.89-109
11. Idem, *Documente numismatice privind relațiile spațiului est – carpatic cu zona Gurilor Dunării în sec. XIII – XIV*, în AIIA – Iași, XXII, 1985, *Noi descoperiri de monede emise în zona gurilor Dunării în sec. XIII – XIV*, în SCN, IX, 1989
12. Eugen Nicolae, *Quelques considerations sur les monnaies tatares de „la Ville Neuve”*, în SCN, IX, 1995, p.197-200
13. Idem, Gh. Postică, *Câteva monede descoperite la Orheiul Vechi*, în *Simpozion de numismatică*, 2001, p.135-140
14. Idem, *O monedă emisă de Çaka fiul lui Noghay*, în *Simpozion de numismatică*, 2002, p.139-142, Idem, *Două monede din perioada de sfârșit a dominației Hoardei de Aur la vest de Nistru*, în *Simpozion de numismatică*, 2002, p.145-150
15. Idem, *Monedele de cupru bătute în Orașul Nou (Şehr al – cedit)*, în *Simpozion de numismatică*, 2003, p.167-179
16. Idem, *Monedele de tip Costești-Gârla*, în *Simpozion de numismatică*, 2005, p.89-104
17. Ana Niculiță, Ana Boldureanu, Eugen Nicolae, *Les aspres ottomans du tresor de Săseni, dep. du Călărași (Rep. de Moldavie)*, în SCN, IX, 1995, p.201-209, Eugen Nicolae, *Monede tătărești din tezaurul de la Săseni, raionul Călărași, Republica Moldova, Simpozion de numismatică*, 2007, p.183-210, Ana Niculiță, *Monede europene din tezaurul de la Săseni, raionul Călărași, Republica Moldova, Simpozion de numismatică*, 2007, p.211-222, Eugen Nicolae, *Un fragment din tezaurul de la Săseni, raionul Călărași, Republica Moldova*, SCN, s.n., II (XIV), 2011, p.81-88

Românii în ultimul deceniu comunist.

Scrisori din anii '80 (1)

- urmare din pagina 1 -

În cazul românesc, fiecare din autorii care au oferit o perspectivă calificată asupra căderii comunismului, au făcut-o din unghiuri pe care l-au cunoscut mai bine: politic (Vladimir Tismăneanu², Stelian Tănase³ și Daniel Barbu⁴), social și economic (Katherine Verdery⁵, Daniel Barbu și Pavel Câmpeanu⁶) sau din punct de vedere al contextului internațional (Ioan Scurtu⁷). Dumitru Preda și Mihai Retegan, în excelentul volum de documente publicat în anul 2000, merg pe același plan al contextului extern, pledând pentru principiul dominoului⁸. Un alt volum, publicat de curând, care combină sursele documentare cu analize și interpretări originale, mai ales în ce privește aspectele politice ale vremii, este cel semnat de Gh. Buzatu⁹. O contribuție recentă pe această problemă este dată și de un volum colectiv publicat de Institutul de Investigare a Crimelor Comunismului și Memoria Exilului Românesc – coordonatori Cosmin Budeancă și Florentin Olteanu¹⁰. Studiile adunate în acest volum se caracterizează printr-o mare diversitate a subiectelor abordate: relațiile româno-sovietice în ultimii doi ani ai regimului condus de Nicolae Ceaușescu, sistematizarea localităților rurale, problemele de imagine ale regimului de la București, situația economică internă și impactul acesteia asupra stării de spirit a cetățenilor, rolul jucat de exilul românesc în schimbarea de regim din 1989. Studiile sunt inegale, iar abordările suferă de același secvențialism. Lipsește, ca în cazul oricărui volum colectiv, o viziune încheagată tocmai asupra cauzelor, desfășurării și consecințelor dispariției regimurilor comuniste.

Memorialistica are și ea rolul ei în clarificarea ultimei decade a comunismului românesc. Aici trebuie semnalate lucrări precum cele ale Laviniei Betea, autoare care a consemnat dialoguri interesante cu mari figuri ale nomenclaturii din anii '70 și '80¹¹. Merită amintit și volumul semnat de Silviu Curticeanu, șeful de cabinet al lui Nicolae Ceaușescu din 1975 până în 1989¹². De asemenea, Petre Gigea trebuie menționat pentru mărturiile sale, el deținând o importanță demnitate în acei ani (ca ministru al Finanțelor), fiind autorul unei masive lucrări memorialistice¹³.

Parcurgând această literatură, se poate ușor observa că din prezentarea sau analiza cauzelor căderii comunismului românesc lipsesc componente importante – de la economic, cultură, minorități – până la acțiunea bisericii majoritare și a celorlalte culte ori situația învățământului etc. Cu alte cuvinte, lipsește în momentul de față

un tablou complex al factorilor care au condus la dezintegrarea regimului comunist.

În lipsa accesului la documente, până recent, și doar pe baza memorialisticii, a presei, ori a istoriei orale, un demers științific de asemenea calibru era și este în continuare foarte greu de realizat. Dar chiar și în condițiile „deschiderii” sau „revoluției” arhivelor, volumul de informație este imens și solicită din plin efortul de sinteză al cercetătorilor. Astfel se explică de ce, cei mai mulți preferă o abordare secvențială asupra temei în discuție.

În cazul de față, pornind de la ideea că este absolut necesară discuția asupra cauzelor care au condus la căderea comunismului, intenția noastră este ca printr-o prezentare selectivă a unei categorii de documente disponibile de curând, să oferim o foarte sumară radiografie a economiei și societății românești, pe baza unor documente din arhiva poliției secrete (Securitatea), cu referire directă la starea de spirit a populației și a preocupărilor acesteia. Credem că apelul la aceste (re)surse face posibilă o delimitare clară și pertinentă a cauzelor care au condus la implozia din decembrie 1989. Condițiile care au pregătit această dezintegrare s-au coapt pe parcursul anilor '80. Întregul climat social, economic și cultural a suferit schimbări graduale care, în timp, au constituit cadrul perfect pentru schimbările din anul 1989.

Insistând pe latura economică a regimului și efectele ei asupra stării de spirit a populației (așa cum rezultă din controlul corespondenței private și din sintezele făcute de Securitate), pe legătura dintre starea economică a țării și revolta minorităților principale (unguri, germani și chiar evrei) putem oferi o motivație plauzibilă a prăbușirii regimului. Desigur, fenomenul este unul extrem de complex, iar o cercetare exhaustivă asupra acestuia, rămâne în continuare un deziderat.

Chiar și în aceste condiții, o privire asupra unui mic segment al realității românești din anii '80, și anume corespondența privată, poate să asigure o imagine de înaltă definiție asupra climatului social din acei ani: tensiuni sociale tot mai acute și un regim care evită orice reformă internă serioasă. Pentru a ține totuși sub control nemulțumirea populației, pe lângă un nou asalt ideologic, crește exponențial implicarea Securității în controlul tuturor domeniilor vieții sociale, în primul rând al economiei naționale. Era vizat un control mult mai amplu al marilor întreprinderi și al proletariatului industrial. Orice grevă, demonstrație sau protest antisistem

este, din fașă, reprimat. Sunt interzise orice relații cu străinii, în afara persoanelor desemnate. Nemulțumirile cresc, iar în rândul minorităților naționale, mai bine conectate cu exteriorul, apar mici nuclee de protest. Pentru a le izola, regimul dă frâu liber unui naționalism exagerat, încercând totodată să distragă, astfel, atenția majorității de la problemele economice presante ale zilei. Însă, în fața dificultăților cotidiene tot mai mari, a intensificării cultului personalității până la cote paroxistice, orice strategie de distragere a atenției populației nu mai are succes. În final, învățământul puternic ideologizat și tineretul supranumeric (receptor principal al schimbărilor din exterior) care e tot mai greu de plasat în câmpul muncii, se constituie într-unul din nucleele de bază care pledează pentru schimbarea de regim¹⁴.

Luând în calcul aceste realități și pentru a înțelege mai bine starea socială la care se face referire în documentele pe care le publicăm în acest serial, credem că este important să facem câteva scurte precizări referitoare la trei „dosare” ale României anilor '80: **economia, Securitatea și societatea.**

Document

1981 aprilie 11, București. Informare privind stări de spirit în rândul populației așa cum rezultă acestea din materiale poștale în care autorii critică condițiile de viață și muncă, lipsurile din aprovizionare și manifestă „tensiune și teamă” privind siguranța locurilor de muncă.

Ministerul de Interne
Strict Secret
Departamentul Securității Statului
Ex. nr. 2
C.T.O.T. – Unitatea Specială „S”
Nr. 00381565 din 11 aprilie 1981

Informare
privind stări de spirit în rândul populației

Unitatea specială „S” continuă să intre în posesia unor materiale poștale provenite din aproape toate zonele țării, în conținutul cărora autorii comentează nefavorabil situații și fapte legate, în general, de condițiile de viață și de muncă, exprimându-și nemulțumirea îndeosebi pentru lipsurile care persistă în aprovizionarea populației cu alimente necesare, la acestea adăugându-se unele stări de „tensiune și teamă” privind siguranța locurilor de muncă.

În acest context, se formulează și se transmit – fie în exterior, fie pe linie internă – stări amplificate și subiective vizând iminența unor crize prelungite în activitatea economico-socială a țării noastre, generatoare de „foamete” și scumpire a vieții, de restrângere a unor capacități de producție, restructurări în rândul personalului muncitor și administrativ, blocări ale transferurilor și încadrărilor de personal, deteriorarea situației din agricultură etc., toate acestea considerându-se că au implicații nedorite pentru condițiile de viață ale oamenilor muncii.

O serie de autori ai comentariilor respective scot în evidență că în numeroase unități economice personalul muncitor este „dat afară”, în special cel provenit din mediul rural, din rândul navetiștilor sau al celor cu domiciliul flotant, precum și faptul că mulți oameni ai muncii sunt obligați să-și ia concediu de odihnă fără plată, din lipsă de materii prime în sectoarele productive, fapt ce se repercutează asupra retribuțiilor acestora.

Raportăm că, în funcție de conținutul lor, materialele care au făcut obiectul prezentei informări, au fost semnalate organelor de securitate interesate sau reținute din circuitul poștal.

Pentru documentare, redăm în anexă, conținutul unor comentarii.

Locțiitor al comandantului Unității Speciale „S”
Colonel
Marinescu Constantin

Anexă la

Nr. 00381565 din 11.04.1981

Documentar
cuprinzând comentarii provenite din rândul populației

1. Aprovizionare

Dumitrache Florica, București, [...] către Moise Vârlan din Gh. Gheorghiu-Dej, [...]:

„...La București lumea este tristă. Pe figura fiecăruia observi oboseala, grija pentru aprovizionare, cozile etc. Peste tot auzi de reducerile alarmante de personal în toate domeniile, începând cu cel administrativ. Este o mare criză de locuri de muncă din cauza blocării posturilor în întreprinderi și instituții... este o stare de adâncă supărare peste tot...”

- Ghiu O., București [...] către Marinescu Maria din com. Oituz, jud. Bacău:

„... Copiii noștri au servicii grele și fără satisfacții. A fost război, dar nu am dus așa lipsă de odihnă și de hrană. Dacă vrei să cumperi ceva ca să mănânci, trebuie să stai la cozi mari ceasuri întregi și până la urmă vii acasă tot cu sacoșa goală. Nu am crezut că o să ajungem așa timpuri grele, nu-mi explic cauzele, căci doar nu am avut război. Și când am mâncat pe cartele a fost mai bine ca acum. Trăim cu speranța că vor veni vremuri mai bune, măcar pentru urmașii noștri. În epoca aceasta a vitezei avem parte numai și numai de muncă, fără sfârșit. Până și tineretul se vaită de sănătate...”

- Topală Marin, București, [...] (mecanic de pistă la avioane) către o persoană juridică din Capitală:

„... Nu înțeleg ce mari calamități a lovit țara noastră de avem o totală dereglare în aprovizionarea Capitalei cu cele mai necesare articole în alimentație. Nu există ouă, carne, pește, brânză, cașcaval și lapte. Ca să poți procura un litru de lapte, trebuie să fii prezent la centrele de desfacere de la ora 5, 00 dimineața, căci după ora 6,30 nu mai avem ce lua. Lipsa de carne o mai completam cu procurarea de ouă, dar și acestea lipsesc cu desăvârșire. Brânza telemea n-am mai văzut-o de luni de zile. Am trei copii și datorii pentru apartament și nu mai pot face față cheltuielilor de alimentație. Așteptăm din zi în zi remedierea acestei situații critice...”

Caz semnalat la I.M.B. – securitate

- Iacob Florea, București, [...] către Iacob Vasile din Tg. Mureș [...]:

„...Să știi că și pe la noi este la fel de greu cu aprovizionarea de alimente. Dacă se dă ceva în magazine, asta se întâmplă dimineața, când sunt oamenii la serviciu. După amiaza nu mai găsim nimic. Toată vremea ne-o petrecem de la o coadă la alta, pentru cumpărături, ca după război...”

- Gaust Ilse, Sibiu, [...] către Chatz Elisabeth din R.F. Germania:

„... Se spune că situația din Polonia este foarte critică, dar nici aici nu e mai bine, căci e din ce în ce mai rău. Pentru fiecare aliment trebuie să stăm la cozi de zeci de metri lungime. Aici avem foamete, nu găsim carne, lapte, unt, ulei, zahăr, griș, cartofi. Acesta este nivelul nostru de trai. Nu exagerez cu nimic. E foarte trist. Cu banii în buzunar o să ajungem să nu mai avem ce cumpăra. Poate că aveți dreptate că în lume e mizerie și mai mare...”

Caz semnalat la I.J. Sibiu

- Stuhler Erika, com. Seica Mică, [...] jud. Sibiu, către Draser Hans din R.F. Germania:

„...Aici avem mari necazuri cu alimentele. Nu mai avem nici făină și pâine, zahăr nu găsim, uleiul se dă la Sibiu și cu multă coadă. Toți oamenii sunt nemulțumiți de criza de alimente, de aceea vor să plece foarte mulți din România. Am aflat de la «Europa Liberă» că președintele R.F.G. și-a amânat vizita în România...”

Caz semnalat la I.J. Sibiu

Dahinten Maria, com. Sura Mică [...], jud. Sibiu, către o persoană juridică din București:

„... Am de întreținut patru copii, care au și ei o retribuție extrem de mică, iar ei sunt atât de mari că nu-și pot câștiga încă singuri pâinea de toate zilele. Nu mai vorbesc de untul care nu se mai găsește de cumpărat decât dacă ne sculăm cu noaptea în cap să stăm la o coadă ce se formează la toate magazinele din Sibiu, ca pe timpul războiului mondial. Care este cauza? Ce trebuie să facem? Cât va mai dura acest chin al oamenilor muncii, mai ales al celor care au copii mulți? Vrem să plecăm din România, de ce nu ni se dă drumul, de ce merge totul atât de greu în țara asta?...”

Caz semnalat la I.J. Sibiu

Dr. Gyenge L., Cluj Napoca, [...] către Klein Zoltan din R.F. Germania:

„... Situația din țara noastră s-a deteriorat mult în ultima vreme, condițiile de trai sunt exasperante, nu atât din cauza scumpetei cât pentru faptul că nu ai ce cumpăra cu banii din buzunar. Imaginează-ți că suntem șapte persoane în familie – din care trei sunt mici – și numai la o masă ne trebuie atâtea. De anul trecut am devenit vânzător de alimente. Mă duc în fiecare dimineață cu două sacoșe să vânez lapte, unt, carne, chibrituri, cartofi și altele, pe care nu le găsesc. Sunt și zile când împușc câte ceva. De exemplu, ieri am avut o zi norocoasă, căci am cumpărat 5 suluri de hârtie igienică și 2 cutii cu detergenți. Vezi, viața mai are și asemenea bucurii mărunte despre care voi nici nu știți. De aceea viața voastră este monotonă și plictisitoare...”

- Streit Elisabeta, Cluj-Napoca [...] către Streit Ludwig din R.F. Germania:

„...Avem multe supărări din cauza aprovizionării cu alimente. Permanent urmărim de la fereastră magazinul din fața casei dacă mai descarcă ceva. În caz că aduc ceva, în câteva minute se formează coada. Așa se explică viața noastră de fiecare zi...”

- Martinescu Ștefan, com. Manasia, jud. Ialomița către Bernea Florin din Cislădie [...] jud. Sibiu:

„... Să știți că și la noi e criză de toate: pâine, ceapă, cartofi, carne, unt. Nu ne mai aprovizionează cu nimic. S-au făcut și restructurări de posturi sau de personal, iar cei rămași în serviciu sunt obligați să stea acasă 10 zile pe lună, că nu au ce face, ceea ce ne arde la leafă...”

- Bauer Ioszeff, Oradea, [...] către Walter Iohann din R.F. Germania:

„... Stăm foarte prost în toate, cu scumpetea, cu aprovizionarea, cu lipsa de alimente și alte articole de trebuință pentru o viață cât de cât civilizată. Stăm la cozi interminabile pentru orice, dar e păcat să mai discutăm despre acest lucru...”

- Ladanyi Istvanne, Oradea [...] către Kosze Peter din Austria, Viena:

„...Aici avem o viață care numai viață nu se numește. Umblăm toată ziua ca niște căpiați după alimente. Unt nu găsim, de lapte și zahăr nu mai vorbim. La piață 1 kg. de cartofi este 8 lei, verdețurile sunt scumpe, ceapa 8-10 lei pentru 1 kg., carne nu se găsește. Zile întregi stăm la rând și de multe ori nu luăm nimic! Toată energia omului se risipește ba la rând la chibrituri, ba la coadă la lapte, dar nu orice rând, ci unul de 300-500 de persoane. Acum nu-mi mai pot imagina un magazin în care să intru și să găsesc tot ce-mi trebuie...”

Caz semnalat la I.J. Bihor

- Boer Else, Timișoara [...] către Norbert Downing din R.F. Germania:

„...La noi nu poți privi plin de speranțe în viitor, căci și prezentul este foarte greu. Poate ați auzit de crizele mari prin care trece țara noastră în prezent. Trecem printr-o situație de foamete cumplită. De luni de zile există situația aceasta. Din toamnă nu mai avem unt, lapte, smântână, brânză, zahăr, ouă, carne. În fiecare dimineață ne pierdem timpul la cozi și de cele mai multe ori nu luăm mare lucru. Este o mizerie de nedescris”.

Caz semnalat la I.J. Timiș

2. Reorganizări.

- Un anume A.G. din București către Constantinescu Ion din Tulcea, Post Restant 1;

„... Am rămas foarte puțini oameni în secție. Au trimis mulți din ei la «Danubiana» și «23 August». Nu mai avem de lucru, căci nu mai are nevoie nimeni de piesele noastre, adică am rămas fără beneficiari. Până la 1 mai vor să desființeze jumătate din secție. Se desființează toată «Electronica» de pe Baicului și rămâne numai platforma Pipera, dar nu cu toate secțiile. Acum ne dau concedii fără plată pe rând, obligatoriu, la câte două persoane, câte două săptămâni. E foarte rău. Nu știm ce au de gând să facă ăștia cu mulți oameni de la mine din secție. Unii au început să-și caute locuri de muncă în alte părți...”

Caz semnalat la I.M.B. – securitate

- Gute Gheorghe, București, [...] către Gute Ștefan din com. Pietroșani, jud. Teleorman:

„... Am avut ședință la întreprindere, unde ne-a spus să punem pe hârtie ce am făcut în ultimele trei săptămâni și ce nu am făcut, căci urmează să vină primul secretar al sectorului să verifice cine nu-și face datoria, căci trebuie să fie dați afară 19 funcționari. După atâția ani de muncă cinstită și corectă, ne caută nod în papură să ne scoată incapabili. Nu mai suntem siguri pe nimic. Suntem curioși ce minune s-o petrece cu noi când va veni de la partid...”

Caz semnalat la I.M.B. – securitate

- Big Felicia, București [...] către Big Gh. din Satu Mare [...]:

„... Pe aici toată lumea a înnebunit. Peste tot îi obligă pe muncitori să ia concediu fără plată, trăind cu riscul să nu-i mai primească, pentru că nu au ce lucra. Și pe noi ne amenință că vom întrerupe un an școala și că vom fi trimiși în agricultură. Nu este a bună ce se petrece la noi!...”

- Buga Nelu, București, către Buga Dumitru din Sibiu, [...]:

„...Aici s-au sistat angajările, transferurile și lichidările până în decembrie 1981. În București nu se mai dau vize de flotant, căci deja au început să-i dea afară din întreprinderi pe cei ce nu au acte de Capitală. Este o situație foarte complicată...”

- Duna P. din București către Cotonaru Scarlat din com. Ciochina, jud. Ialomița:

„... La mine la serviciu i-a dat pe toți afară, iar din funcționari am rămas numai eu. Este jale mare! Le-a zis să se ducă în agricultură...”

Stoica Valerica, Bacău [...] către o persoană juridică din București:

„... Am fost dați afară 100 salariați de la I.C.S.A.P. Bacău, după o vechime în serviciu de 15-35 ani. Am ajuns la disperare, muritori de foame! Ne-am vândut lucrurile din casă. Nu avem decât să venim toți cei circa 100 de oameni, împreună cu familiile, în fața C.C. al P.C.R...”

Notă: Scrisoarea a fost semnată de un număr de 24 încadrați la „ICSAP – Bacău”. Cazul a fost semnalat la Direcția a II-a, Direcția a I-a și I.J. Bacău.

- Ionescu Jana, Craiova către Ionescu Mihai din Libia:

„... O ducem foarte rău cu serviciul. După ce am terminat cursul de calificare, după ce am tremurat toată iarna la «7 noiembrie», acum ne-au dat acasă până în octombrie, când se va da «Oltcitul» în funcțiune. Mă întrebă lumea de ce stau acasă și nu am răspuns. În situația mea sunt 400 muncitori pe drumuri. Batem la fiecare poartă de fabrică, dar nu găsim locuri...”

- Susanu Gh., com. Bucești, jud. Galați, către Susanu T. din Libia:

„... Pot să te anunț că s-a degradat mult situația cu serviciile. Oameni care au avut câte șapte ani vechime la Combinat au fost trimiși să muncască la C.A.P. – uri, căci nu mai au ce face cu ei.

Și eu neavând ce face acolo, m-am apucat să fac o cerere pentru a pleca, pentru că așa li s-a spus multor oameni din întreprindere să facă. Pe toți colegii tăi i-au restituit la C.A.P.-uri sau unde își găsec ei. N-a mai rămas nici un navetist la I.R.C.C.U. Toți au fost împrăștiați în toate părțile”...

Caz semnalat la I.J. Galați

- Schmitz G., Timișoara [...] către Brill Tony din R.F. Germania:
 „... La noi este din ce în ce mai bine. Acum a venit rândul muncitorilor navetiști care au fost dați afară din fabrici și nu mai au voie să se angajeze în orașe. La aceasta se adaugă lipsurile de toate felurile, cozi la alimente și multe alte nemulțumiri ale cetățenilor de rând...”

Caz semnalat la I.J. Timiș

- Manolache Minodora, Constanța [...] către ing. Manolache Gruia din Libia:

„... Am intrat în concediu de odihnă, că așa au crezut de cuviință cei în drept. La «I.P.O.» a început să se întunece orizontul. Se vor trece vreo 20 de vapoare la „păstrare”, așa că vom rămâne foarte mulți fără pâine. Unii cu pâine prea multă, alții fără! Poate ar trebui să se înființeze o instituție antimafiotă și la noi, căci peste tot acționează Mafia...”

Caz semnalat la I.J. Constanța

- Pintilie Chirica, com. Concești, jud. Botoșani, către Pintilie Const. din Libia:

„... La noi în țară continuă reducerile de salariați și muncitori din fabrici. La Botoșani s-au dat afară până acum peste 2.000, aceștia fiind trimiși în agricultură și pe la Brașov. Fetele tale au luat salariul pe luna februarie: Dorica – 150 lei și Lidia – 300 lei, așa că au cu ce trăi. Totul este foarte scump și nu găsim nimic. Suntem obligați să predăm sfeclă de zahăr, ca să primim zahăr...”

- Herbert Sigrid, com. Șelimbăr [...], jud. Sibiu, către Herbert Karl din R.F. Germania:

„... Cred că ați auzit de criza de alimente din România. Mulți sugari rămân fără lapte, oamenii se îmbolnăvesc din cauza alimentelor degradate, la care se adaugă concedierile muncitorilor, căci n-au de lucru pentru ei. Până acum ne aduceau țărani la oraș, iar acum îi forțează să se înapoieze la câmp. La fabrică la noi se reține 10% din salariu dacă întârzie o dată, iar la a doua abatere ți se desface contractul de muncă. Concediul fără plată nu mai e o problemă, pentru că nu avem de lucru pentru toți...”

Caz semnalat la I.J. Sibiu

- Hermann C. din Mediaș, [...] județul Sibiu, către Herman Alex. din R.F. Germania:

„... Despre mine îți spun că o duc greu cu lucrul. În ultimul timp nu mai avem ce lucra. În luna ianuarie am primit 468 lei, în februarie 624, iar în martie nu am avut nici o zi lucrată, pentru că nu avem ce lucra. Ne trimit acasă și în felul acesta nici nu avem ce câștiga. Am cerut audiențe la directorul fabricii, la primărie, dar primim același răspuns: să mai așteptăm până se ivesc locuri în alte secții. Am vrut să merg la «8 Mai» dar și acolo sunt dați oamenii afară. Cum crezi că putem trăi dacă nu câștigăm nimic? Cum ne plătim chiria și întreținerea? Chiar azi am fost anunțați că toată luna martie n-o să avem ce lucra...”

Caz semnalat la I.J. Sibiu

3. Măsuri în agricultură

- Grigore Arbore, București, [...] către Gambino Clelia din Italia, Roma [...]:

„... La întoarcerea în țară am constatat că modul de viață s-a schimbat. Lipsa este cvasiabsolută. Peste câțiva ani, totul va fi bine, pentru că la un recent Congres al agriculturii s-a stabilit că viața a fost mai puternică decât teoria marxistă a dezvoltării industriale și, deci, trebuie să revenim la frumoasa tradiție agrară a poporului nostru, care s-a urbanizat prea mult. În această perioadă, când toți suntem angajați în revoluția agrară, părinții mei sunt aprovizionați cu pâine, o dată pe săptămână, de fratele meu de la oraș. Este

reîntoarcerea la pământul-mamă, poate și al personalului anumitor întreprinderi...”

Caz semnalat la I.M.B. – securitate

- Mazilu Mariana, București, I.P.R.S. – Băneasa, către Mazilu Dumitru din com. Deveselu, jud. Olt:

„... Cei care lucrează la noi și sunt din Tunari și comunele învecinate au fost obligați să semneze un contract cu C.A.P.-ul. În timpul liber trebuie să muncească pământul la C.A.P., altfel sunt scoși de aici. Este foarte greu peste tot. Nu se știe până la urmă ce se întâmplă în țara asta...”

Caz semnalat la I.M.B. – securitate

O persoană neidentificată din București (inginer agronom) către ing. Botiș Petru din Timișoara [...]:

„...Am luat cunoștință de nobila dv. inițiativă de a ne întâlni pentru aniversarea celor 30 de ani de la absolvirea facultății. Cel mai important motiv pentru care nu doresc să particip îl constituie prezența lui Giosan, care nu are ce căuta în mijlocul nostru. Acesta a influențat dirijarea agriculturii după modelul colhozurilor și sovhozurilor. El este autorul moral al distrugerii celei mai iubite clase sociale – țărănimea. Pe noi, agronomii, a vrut să ne învețe cultivarea porumbului în pătrat și să mâncăm grâu din pir. A înlăturat toate soiurile de cereale autohtone. Ne-a chinuit cu fel de fel de soiuri și hibrizi, emanând tehnologii care duc în final la compromiterea noastră ca ingineri agronomi. Să-i spuneți din partea mea că agricultura fără țaran și țaranul fără pământ nu se pot concepe în țara noastră. Să dea țaranilor pământul care a rămas în paragină ca să-l muncească personal, altfel nu-l putem aduce să muncească la sate. În prezent și-a luat lumea în cap și își câștigă existența cum poate, iar noi asistăm cum se apropie aspectul foamei într-o țară care nu și-a pus niciodată problema hranei...”

- Șchiopu Dumitru, București [...] către Ciobanu A. din comuna Manoleasa, jud. Botoșani:

„... Noutatea pe aici o constituie faptul că s-au dat parcele de pământ celor ce sunt în jurul Bucureștiului, pentru a-l lucra cu contract de achiziții. S-au dat afară mulți din serviciu. Și la Ticu au scos 150 șoferi, care nu mai găsec unde să se încadreze la alte fabrici, pentru că nu primesc angajări...”

- O persoană neidentificată din București, către Eftimiu Grigorian din Bacău [...]:

„... Unitatea unde lucrez, deși încadrată cu oameni capabili, nu-și mai are nici un fel de eficiență și justificare ca să existe. Probabil că aceste consilii agro-industriale vor fi desființate. Există în agricultură prea multe paralelisme, organisme care se suprapun inutil și dezorientează prin acțiunile lor unitățile productive, fiind prea mulți șefi, prea multe foruri tutelare, care se ocupă de prea multe mărunișuri. Se fac maldăre de rapoarte care răpesc prea mult timp specialiștilor din unitățile agricole productive. Eu, personal, nu văd problema producției agricole rezolvată în acest fel...”

- Dr. Breiner Victor, Cluj-Napoca [...] către Kusai Ildico din S.U.A.:

„... Am intrat în mare revoluție agrară. Acum a trebuit să declarăm și grădina. Au inventat ceva nou numai ca să ne jupoaie. De vreo doi ani n-am mai avut recoltă ca lumea și acum venim cu tot felul de invenții, pentru o mai bună aprovizionare. Numai Dumnezeu știe ce o să iasă mai departe...”

Caz semnalat la I.J. Cluj

- Cătineanu Ion, com. Ocnita [...] jud. Bistrița Năsăud, către Cătineanu Emil din S.U.A.:

„... Pe aici circulă zvonul că o să dea pământul înapoi oamenilor, căci agricultura merge foarte prost în condițiile prezente. Lucrurile nu s-au schimbat la noi și toată lumea este nemulțumită. Tare aș vrea să fiu la voi și să-ți lucrez eu pământul...”

- Ispir Ioana, com. Bolintin Vale, jud. Giurgiu către Ispir Iorin din Siria:

„... Ne-a dat un pogon de floarea soarelui obligatoriu să-l lucrăm. Au venit cu decrete pe spinarea noastră, nu ne mai fac pâine, nu primim ulei și zahăr decât dacă cultivăm sfeclă și floarea-soarelui pe lotul ajutător. Avem multe de întâmpinat la țară...”

- Dunaev Antoaneta, Galați, [...] către Dunaev Vladimir, marinar pe vasul „Jijia”:

„... În țară a avut loc al II-lea Congres al țărănimii. Urmare hotărârilor luate, elevii țărănilor, după ce termină liceul, nu mai pot da imediat examen de intrare la facultate, ci trebuie să facă 5 ani practică în C.A.P.-uri și numai după aceea au voie să urmeze cursuri în învățământul superior. Toți angajații C.A.P.-urilor care au case la oraș sunt obligați să le vândă și să se stabilească la țară. Nu mai au voie să facă naveta. De asemenea, toți aceia care au mai puțin de 5 ani ca flotanți în orașe trebuie să se înapoieze la țară, în localitățile de unde au venit.

Caz semnalat la I.J. Galați

Note:

1. Doina Jela, *De ce s-a prăbușit regimul comunist și cum s-ar fi putut oare să nu se întâmple acest lucru?*, în Cosmin Budeancă, Florentin Olteanu, *Sfârșitul regimurilor comuniste. Cauze, desfășurare, consecințe*, Cluj, Editura Argonaut, 2011, p. 13.
2. Vladimir Tismăneanu, *Stalinism pentru eternitate. O istorie politică a regimului comunist*, Iași, Editura Polirom, 2005.

3. Stelian, Tănase, *Miracolul revoluției: o istorie politică a căderii regimului comunist*, București, Editura Humanitas, 1999.
4. Daniel Barbu, *Republica absentă. Politică și societate în România postcomunistă*, București, Editura Nemira, 2004
5. Katherine Verdery, *Socialismul. Ce a fost și ce urmează*, Iași, Institutul European, 2003.
6. Pavel Câmpeanu, *Ceaușescu, anii numărătorii inverse*, Iași, Polirom, 2002.
7. Ioan Scurtu, *Revoluția română din decembrie 1989 în context internațional*, București, Editura Enciclopedică și Editura Institutului Revoluției Române din Decembrie 1989, 2006.
8. Dumitru Preda, Mihai Retegan, 1989. *Principiul dominoului. Prăbușirea regimurilor comuniste europene. Documente*, București, Editura Fundației Culturale Române, 2000.
9. Gh. Buzatu, *Biografii paralele. Stenograme și cuvântări secrete. Dosare inedite. „Procesul” și execuția*, Iași, Editura Tipo Moldova, 2011.
10. Cosmin Budeancă, Florentin Olteanu (coord.), *Sfârșitul regimurilor comuniste. Cauze, desfășurare, consecințe*, Cluj, Editura Argonaut, 2011.
11. Zezi cea mai recentă dintre acestea: *I se spunea Machiavelli. Ștefan Andrei în dialog cu Lavinia Betea*, București, Editura Adevărul, 2011.
12. Silviu Curticeanu, *Memoria unei istorii trăite. Imagini suprapuse*, București, Editura Albatros, 2000.
13. Petre Gigea-Gorun, *Un ministru de Finanțe își amintește*, Craiova, Editura Scrisul Românesc, 2004, 2. vol. (1.328 p.).
14. Liviu Țăranu (ed.), *„Pe luna decembrie nu mi-am făcut planul...”*. *Românii în „Epoca de aur”. Corespondență din anii '80*, Târgoviște, Editura Cetatea de Scaun, 2012, p. 15.

Învățământul vasluian în anii regimului comunist (1945-1989) (3)

dr. Nicolae IONESCU

Întrebările cuprinse în chestionare erau pe măsura timpurilor pe care le trăiau atât învățătorii cât și școlarii. Din documentele avute la dispoziție, spicuim câteva din cele 150 întrebări:

- Îi mai poate fi cuiva astăzi rușine că e muncitor?
- Ce se înțelege prin munca voluntară?
- Ce știți despre Lenin? Dar, despre Stalin?
- Cum trăiau ucenicii în Rusia țaristă?
- Cine este Ana Pauker?
- Cine a fost Karl Marx? Dar Frederich Engels?
- Ce știți despre poezia „Marșul țărănilor”?
- Ce se chemă narațiune?
- Cum a trăit populația săracă în Dacia stăpânită?
- Ce popoare au trecut prin Dacia și care s-au înfrățit mai mult cu populația băștinașă?
- Cum exploatau boierii pe țărani?
- Ce legături a avut Dimitrie Cantemir cu Rusia?
- Ce rol are P.M.R. în conducerea R.P.R.?

Era perioada când se scria cu „plumbul”, altfel zis cu creionul chimic, băgat în gură înainte de a a-l pune pe hârtia goală. Acum (Citirea, clasa a II-a) lui Moș Crăciun, i se spunea Moș Anotimp sau Moș Gerilă.

Învățătorii citeau, împreună cu elevii și țărani publicațiile *Scânteia*, *Pentru o pace trainică*, *30 de ani de la înființarea Armatei Ruse*, *Arlus* și alte apariții din Editura Cartea Rusă.

Reforma învățământului din 1948, realizată după modelul marelui vecin de la Răsărit, a dus la mari transformări în domeniu, începând cu planurile de învățământ, conținutul programelor analitice, structura și forma acestui segment important al societății. Se introducea treptat doctrina comunistă.

La baza reformei învățământului din România, în anul 1948, au stat principiile „marxist-leniniste” despre învățământ și educație. Reforma, printre altele, a realizat cuprinderea în școala generală a tuturor copiilor, un învățământ „realist-științific” și a deschis drumul „*revoluției culturale*”. Tot acum, s-a scos Religia din școală. În mai 1948, Ministerul Învățământului Public înainta școlilor primare și secundare o listă a cărților editate de „*Cartea Rusă*” cu

scopul de a fi cumpărate pentru „biblioteci și premierea elevilor, cu precizarea: „Lectura acestor cărți contribuie în mare parte la lămurirea democratică a elevilor și a personalului didactic”. Majoritatea zdrobitoare erau traduceri din limba rusă în limba română și în limba maghiară. Pe lângă clasicii literaturii ruse de valoare incontestabilă, pe listă figurau și titluri de genul: „*Femeia sovietică*”, „*Omul sovietic*”, „*30 de ani de la înființarea Armatei Roșii*”, „*Stalin*” (broșura ilustrată), „*Generația lui Stalin*” ș.a.

Se acorda o mare atenție „sărbătoririi prieteniei româno-sovietice în școli”. Ziua de 7 noiembrie constituia un prilej deosebit în acest sens. Astfel, în 1947, s-a constituit un program de acțiuni pentru fiecare zi a săptămânii 1-7 noiembrie, pentru toate școlile din oraș, care cuprindea conferințe, serbări artistice și sportive, „*munca voluntară*” și bineînțeles, participarea școlilor la solemnitatea dezvelirii cimitirului „*Eroilor Sovietici*” din dealul Copoului.”

Încă de la începutul anului 1946 s-au făcut presiuni pentru intrarea în „*Asociația Română pentru strângerea legăturilor cu URSS*” (A.R.L.U.S), mai ales că „*Filiala Vaslui nu și-a putut dezvolta până în prezent activitatea*”. Din partea profesorilor se manifesta o anumită rezervă. Ministerul recomanda în primăvara anului 1948 vizionarea unor expoziții și filme sovietice, primite de la „*Centrul de documentare ARLUS*”, *materialul fiind extrem de interesant și instructiv, arătând nivelul înalt al realizărilor din URSS în toate domeniile*”.

Este evident, faptul că la sfârșitul anului 1947, mai ales după înlăturarea Regelui, ingerințele în viața școlii s-au intensificat. Activitatea educativă - se sublinia în întrunirea profesorilor din toamna anului 1947 - se desfășura în conformitate cu dispozițiile primite de la Minister. Diriginții erau „*recomandați*” de Liceu și aprobați de Minister.

În mai 1948, comitetele școlare erau dizolvate și înlocuite cu *comisii interimare*, formate din directorul școlii, un membru titular al corpului didactic propus de consiliul profesoral și din părinți dintre muncitori, țărani sau intelectuali desemnați de consiliul interșcolar educativ pentru școlile secundare². Aceste comisii interimare nu

1 D.J.A.N. Vsui, *Fondul LMK*, dos. 5/1948, f. 129.

2 *Ibidem*,

aveau nici pe departe atribuțiile și posibilitățile materiale ale comitetelor școlare din perioada interbelică.

Programele serbărilor școlare erau alcătuite după indicațiile venite de la organele superioare. Festivitățile se deschideau cu *Imnul Sovietic* și se încheiau cu *Internaționala*, cuprinzând, pe lângă dansuri populare și piese vocale românești, urmând apoi „căzăceasca” și dansurile sovietice. Conform unei circulare a Ministerului de Ziua Copilului, la 1 iunie 1948, serbarea trebuia să imprime „suflet de viață nouă care poartă astăzi poporul și copiii pe treptele progresului” [...]. Ea trebuie să transforme evenimentul într-o lecție înălțătoare de felul cum este înțeleasă munca și cum sunt prețuiți elevii în patria noastră democratică”.

În martie 1948 se primeau instrucțiuni privind organizarea taberelor, ale căror programe erau stabilite de Minister, având un „caracter mixt: reconstrucție și recreație”, oferind elevilor o „orientare justă în problemele pe care le ridică dezvoltarea democrației noastre populare”³.

S-au creat și Consilii educative interșcolare, cu un consilier educativ în fiecare școală. În Raportul de activitate cultural-educativă pe anul școlar 1947/1948, întocmit la Liceul „Mihail Kogălniceanu” din Vaslui erau menționate momentele comemorative în școală, recomandate de Minister: 7 noiembrie, 5 decembrie (Constituția stalinistă), 22 aprilie (Lenin, Maiakovski, Lomonosov), 1 mai, 18 iunie (Maxim Gorki) și 11 iunie 1948 (Revoluția Română de la 1848). În Raport se consemna faptul că diriginții nu acordau atenția necesară muncii educative, că profesorul responsabil al ARLUS-ului pe școală nu ducea nici o muncă de lămurire „că activitatea este slabă, fără inițiativă și spirit de organizare, necolaborând cu Consiliul educativ” etc.⁴

În iunie 1948, Ministerul dispunea continuarea epurării „cărților monarhice care aveau caracter burghez”. La Consiliul educativ interșcolar s-au centralizat rapoartele școlilor din județ privind numărul și titlurile cărților epurate, între care cele aparținând unor nume din cultura românească, precum: A.D. Xenopol, I. Nistor, N. Iorga, I. Petrovici, C. Kirilșescu, Nichifor Crainic, Simion Mehedinți, Tudor Arghezi, C. Rădulescu-Motru ș.a. Se dădea indicații privind tehnica epurării: „pentru cărțile care provin din Editura Fundațiilor Regale. [...], titlul editurii să fie acoperit cu o etichetă. Pentru acele cărți unde numai câteva rânduri trebuie scoase, am căzut de comun acord de a se extrage acele rânduri, iar cartea să rămână mai departe în bibliotecă. Cărțile scoase de consilierul Ministerului Artelor și Informațiilor vor fi trimise la sediul Ministerului din localitate”⁵.

Presiunile asupra corpului profesoral devin tot mai mari. În iulie 1948 se cerea ca profesorii să realizeze o lună de muncă voluntară în timpul vacanței, constând în „conferințe, cursuri de alfabetizare, programe artistice, organizarea lecturilor în grup, organizarea bibliotecilor, a sălilor de lectură, munca de lămurire la orașe și sate. Pentru acestea trebuiau să prezinte o adeverință de la Consiliul educativ interșcolar, nefiind exceptate nici cadrele didactice care se deplasau în alte localități”⁶.

Legea pentru Reforma Învățământului din 3 august 1948 și Decretul numărul 266 din 27 septembrie 1948 pentru organizarea Ministerului Învățământului Public marchează un moment important în istoria învățământului românesc, chiar dacă reforma nu reprezintă o evoluție calitativă în procesul instructiv-educativ. Inspirată în cea mai mare parte din legislația sovietică, noua reformă didactică înlătura vechile structuri din perioada interbelică. Măsurile cuprinse în lege și alte acte normative ulterioare, nu s-au întemeiat pe un studiu aprofundat al realităților din țara noastră, nu s-au valorificat în suficientă măsură tradițiile valoroase ale învățământului românesc și experiența mondială în domeniu. Printre

măsurile întreprinse amintim: desființarea învățământului particular, scurtarea studiilor medii de la 12 la 10 ani, crearea unor licee de cultură generală unice (școli medii), desființându-se și studiul pe secții (umanist și real), eliminarea unor discipline importante în formarea elevilor: limba latină, teoria literaturii, psihologia, logica, geologia. Studiul matematicii superioare, biologiei, fizicii, chimiei, istoriei și geografiei a fost restrâns. Adaptarea și preluarea necritică a unor planuri, programe și manuale care nu corespundeau condițiilor specifice de la noi, restrângerea predării limbilor străine de circulație vest-europeană și acordarea priorității predării limbii ruse în toate școlile, scoaterea din planurile de învățământ a predării religiei pentru o perioadă de 50 de ani etc. au dăunat școlii românești. Conform programelor și manualelor unice valorile naționale și universale considerate „burgheze”, erau înlăturate sau tratate neștiințific, superficial. Exemplul cel mai elocvent este *Istoria României*, editată de M. Roller, îndochinată cu principii și teze sovietice, despre „rolul slavilor” în formarea românilor și nu numai.

Calitatea procesului de instrucție a scăzut foarte mult, datorită faptului că au dispărut examenele de sfârșit de an, examenul de capacitate și examenul de bacalaureat, fiind înlocuite prin examenul de absolvire și maturitate. Se va insista ca tot mai mulți elevi să promoveze și să fie lichidată repetenția sau să fie limitată în alte forme de învățământ.

Totuși, pe lângă aceste măsuri nefaste, reforma a contribuit la eradicarea analfabetismului, învățământul de toate gradele a devenit gratuit, s-au acordat un mare număr de burse în primul rând pentru fiii de țărani și muncitori, s-a extins rețeaua învățământului seral și fără frecvență, s-a diversificat rețeaua învățământului universitar și cel postuniversitar.

Dar partea cea mai tristă a Reformei din anul 1948, a fost începerea agresiunilor politice împotriva profesorilor de toate categoriile, a învățătorilor, a elevilor și studenților, fapt ce a adus mari prejudicii învățământului de toate gradele. Pe motiv că ar fi făcut politică liberală sau țărănistă, că au făcut căsătorii cu parteneri din familii burgheze, au fost îndepărtați din învățământ. Și în fostul județ Vaslui, Fălcui și Tutova situația a fost aceeași. Și-au pierdut posturile și catedrele, fiind ulterior închiși, profesorii: Vasile Cataramă (lb. română), Gh. Popa (matematică), Iordache Boț (istorie), Theodor Hodoroabă (lb. germană) fost primar al orașului Vaslui, mort la canal, Dumitru Cotoranu, învățătorul Constantin Didilescu etc.⁷. Totodată, în urma unei anchete efectuate de domnul Inspector General Mihai Nanu la liceele din Vaslui s-a dispus următoarea sancțiune: „Conferința a hotărât eliminarea elevei Nestor A. Maria din clasa a VI-a de la Liceul teoretic de fete, fost ortodox, din toate școlile statului sau particulare, deoarece a rupt tablourile lui Lenin și tovarășului Stalin din sala clasei a VIII-a”⁸.

Concomitent cu acțiunile de epurare a unor cadre didactice și elevi, s-au desfășurat și „mobilizări de masă” în rândul școlilor pentru distrugerea cuiburilor de ciori care afectau recoltele. Astfel, printr-o adresă a Primăriei orașului Vaslui se inițiază o campanie de distrugere a ciorilor. Reușita acțiunii se bazează pe o bună „mobilizare”: „pentru aceasta veți cere concursul organizației P.M.R., a școlilor și a U.T.M.-ului. Se vor forma echipe după numărul centrelor unde urmează să fie demarată această acțiune, care va fi organizată pe bază de „întreceri socialiste pe echipe”⁹.

Reforma învățământului din august 1948 a renunțat la o serie de tradiții valoroase ale școlii românești. Menționăm faptul că a fost redusă durata școlii medii, mai întâi cu un an și apoi cu doi ani. S-a renunțat la bifurcarea ultimelor clase ale Liceului, adoptându-se un plan unic corespunzător, în parte, secției reale. A fost redus considerabil numărul orelor afectate limbilor străine, care se predau anterior, fiind introdusă masiv limba rusă. S-au adoptat, la multe discipline, programe și manuale care nu corespundeau

3 *Ibidem*, f. 149. O altă circulară a Ministerului preciza că „toate spectacolele să fie controlate de Consiliul educativ și numai cu aprobarea lui să poată participa elevii”. Se cerea să se facă o propagandă, cu adâncă convingere de către profesori pentru R.P.R. Să se țină o ”strânsă colaborare cu UTM și lumea țărănească”.

4 După 1947 s-a impus până în 1953 ca imn cântecul „Zdrobite Cătușe” de Matei Socor, pe versuri de Aurel Baranga, iar apoi cântecul: Te slăvim, Românie!” de Matei Socor pe versuri de Eugen Frunză și Dan Deșliu.

5 *Ibidem*, f.150.

6 *Ibidem*.

7 M. Ciobanu, *op.cit.* p. 27.

8 D.J.A.N. Vaslui - *Fondul L.M.K.* dos. 37/1948 f.280. De altfel, Grupului de fete de la liceul ortodox din Vaslui care a distrus tablourile lui Gheorghiu-Dej și Ana Pauker, li s-a înscenat un proces în februarie 1948 și a fost judecat de Tribunalul Militar Iași (pentru „ultra la conducerea statului”). Au fost condamnate Nestor Ani - 1 an cu suspendare, fiind minoră și Horga Cornelia la un an. Cu ele s-au solidarizat și alte colege care au fost achitate (Cristea Maria-Mioara ș.a.).

9 *Ibidem*, f. 276.

necesităților instructive și educative ale școlii românești, unele fiind traduse direct din rusește.

Presiunile asupra corpului profesoral s-au intensificat imediat după reformă. Între 14 și 25 august 1948 s-au organizat cursuri de îndrumare a corpului didactic, menite să „ajute la ridicarea nivelului ideologic și politic al profesorilor. Ele vor cuprinde zeci de lecții - conferințe, urmate de ore de meditații și seminarii, la care prezența era obligatorie”¹⁰.

Numirea profesorilor nu s-a făcut numai după criteriile profesionale, invocându-se „bunul mers al învățământului, înlocuindu-se unii profesori cu alții pentru buna pregătire a elevilor, viitoare cadre ale societății socialiste”. Cadrelor didactice li se atrăgea atenția să se integreze în „verigele învățământului de partid, pentru ridicarea nivelului ideologic și politic”¹¹.

O problemă care a răpit mult din timpul corpului profesoral a fost acțiunea de alfabetizare, declanșată imediat după adoptarea reformei învățământului și care s-a desfășurat ani de-a rândul. Sensul pozitiv al acțiunii nu poate fi contestat, dar profesorii erau supraîncărcați, iar plata orelor suplimentare fusese suspendată. În cazuri bine justificate, analfabeții puteau să fie învățați la domiciliu, urmând să se prezinte la examen. Anul școlar în 1950 era împărțit pe pătrare, iar profesorii repartizați ajutau pe pionieri la învățatură¹².

Criteriile „sociale” au căpătat o importanță tot mai mare în selectarea elevilor. În septembrie 1948, ordinul Ministerului nr. 4221 cerea stabilirea categoriilor sociale a tuturor elevilor. În prima categorie intrau fiii de muncitori, funcționarii de stat, membrii Gospodăriilor Agricole Colective (G.A.C.), în a doua, fiii de militari, meseriași, comercianți, în a treia, cei de medici, avocați, preoți, ingineri, iar în cea de-a patra, fiii de industriași, bancheri, moșieri, chiaburi etc.¹³

Timp de peste un deceniu criteriile „sociale”, au afectat profund soarta a numeroși tineri. În raport cu măsurile legislative care au modificat structura social-economică a țării, s-au produs schimbări în fixarea categoriilor sociale; în scurt timp, copiii de chiaburi și preoți vor avea cel mai mult de suferit.

Comitetul Provizoriu al Plășii Puiesti – Tutova, Secția Învățământ și Cultură, trimitea în copie Ordinul nr.8545 din 1950 al Ministerului Învățământului Public, Direcția Serviciu Educativ „spre luare de cunoștință și conformare întocmai”, în data de 16 februarie 1950. „Ora educativă dela 20 – 25 februarie a.c. învățătorii și profesorii diriginți vor vorbi elevilor despre ziua solidarității Tineretului cu Tineretul din colonii, 21 februarie, iar în data de 25 februarie despre Aniversarea a 32 de ani de la înființarea Armatei Sovietice”. Se va vorbi de lupta pentru pace a tineretului din Colonii (sic!) și despre „drumul glorios străbătut de Armata Sovietică, de la înființarea ei și până astăzi”, „rolul acesteia în eliberarea poporului român căruia ia deschis posibilitățile de a hotărî singur propria lui soartă și, în felul acesta, de a răsturna regimul burghez – moșieresc și de a începe construirea socialismului”.

La începutul anului școlar 1950 – 1951, Ministerului Învățământului Public transmite către Secțiunile de Învățământ ale Comitetelor Provizorii județene, orașenești și de Plasă și către direcțiunile școlilor elementare și medii, Decizia (Anexa 1) cu privire la regulile de purtare pentru elevi care au ca scop crearea de „condițiuni favorabile desfășurării învățământului în școli, precum și pregătirii și educării tineretului în vederea construirii societății socialiste”.

„Învățătura nu mai este astăzi o problemă de notă, de diplomă, care să asigure în viitor doar o sursă de existență”. „Îndeplinindu-și datoria cu privire la învățatură, elevul se pregătește pentru activitatea lui viitoare, se pregătește să devină un constructor al socialismului”. „Tineretul nostru crește astăzi în spiritul respectului și al dragostei de muncă și pentru oamenii muncii, în spiritul urii și disprețului față de exploatare”.

În Anexa 2, sunt prezentate obligațiile directorului, ale dirigințelui, a cadrelor didactice. Introducerea în viață a regulilor de purtare pentru elevi era condiționată de o riguroasă împărțire a timpului

și de punctualitate. Se insistă pe exemplul personal al cadrelor didactice. Respectarea disciplinei la orele de curs depinde, în primul rând, de felul cum era predată materia: să fie accesibilă vârstei lor, să trezească interesul, fiecare minut din timpul orei să fie folosit productiv. Din dorința de a surprinde atmosfera acestor ani, vă supunem atenției și Ordinul 7465 din 1951 a Regiunii Bârlad, transmis unităților școlare prin secția de Învățământ al Raionului Bârlad. Ordinul era transmis „spre știință” și spicuim: mai sunt încă neînțelegeri între directori, cadre didactice, diriginți în conducerea UTM, a pionierilor, ceea ce nu este admis și nici sănătos, pentru buna întărire și educație a elevilor. În acest sens trebuiau descoperite și arătate tuturor „elementele dușmănoase care ne pun piedici, cât și pe cei care îngreunează munca”. În activitățile extrașcolare, elevii și pionierii, uteciștii, UFDR, sindicatul învățământ sprijineau campania de însămânțări, de recoltare a cerealelor, de curățire a pomilor, de recoltat plante medicinale, etc.

Astfel „Împlind învățătura cu această activitate vom lega învățământul cu practica, contribuind la întărirea păcii(sic!). Pacea nu se așteaptă, pacea se cucerește!”, se pronunța sentențios șeful secției învățământ, Gh. Iadoleanu.¹⁴

În Raportul general de la sfârșitul anului școlar 1951 - 1952, directorul învățător Gh. Vișan de la școala lezer consemna că „materia a fost predată realist – științific, folosindu-se metoda intuitivă și experimentală”.

Multe ingerințe în viața școlilor au avut conotații negative, ca de Decretul nr. 154 din 1952 care menționa că admiterea în școala medie se va face fără concurs, grșeală reparată abia în 1954.

În anul școlar 1951-1952 a fost ultima serie de absolvenți ai cursului inferior (3 clase gimnaziale). Absolvenții acestor trei clase aveau dreptul, alături de absolvenții cu patru clase de liceu vechi, să dea examen de admitere în clasa a VIII-a (prima clasă de curs mediu), putând termina școala cu 10 ani. Celelalte clase, până la clasa a VI-a inclusiv, urmau o nouă programă analitică, începând din anul școlar 1948-1949, cu o perioadă de școlarizare de 10 ani, prima serie de absolvenți cu 10 clase terminând la sfârșitul anului școlar 1953-1954. O dată cu ultima serie de absolvenți cu 11 clase, Școala medie de 10 ani a dat ultima serie de absolvenți în 1958¹⁵.

Întrucât anii școlari 1947-1948 și 1948-1949 erau ani de lichidare, cele două promoții aveau secțiile științifică și literară. Începând cu promoția 1950 aceste secții se desființează (în 1965 ele vor reapărea sub denumirea de reală și umanistă).

Școala medie de 10 ani a practicat un sistem de notare diferit: până la 31 august 1952 cu note de la 1 la 10; între 1 septembrie 1952-31 august 1956 cu note de la 1 la 5 (conform uzanțelor școlii sovietice), iar de la 1 septembrie 1956 s-a revenit cu notarea între 1 și 10, notare valabilă și astăzi la gimnaziu și liceu. Așa cum s-a mai menționat, între 1952-1956, anul școlar era împărțit la început în trimestre, apoi în pătrare, revenindu-se la trimestre în 1956, cu vacanțe după fiecare trimestru.

Până la generalizarea învățământului de 7 ani, copiii erau obligați să dea examen de absolvire a clasei a IV-a. O dată cu formarea școlii obligatorii de 7 ani, se desființează ciclurile I și II, școala elementară devenind o unitate inseparabilă și obligatorie, examenele de absolvire a clasei a IV-a desființându-se. Copilul care nu absolvă 7 clase elementare nu era considerat școlarizat. Numai după terminarea acestor 7 clase elementare se putea da examen de absolvire a școlii generale. La cursul mediu „Bacalureatul” era înlocuit cu examen de absolvire, care din anul școlar 1952-1953 se numea examen de maturitate.

Raportul pe anul 1953 -1954 consemna greutățile în Comisia de alfabetizare. Nu exista petrol pentru iluminarea sălilor de clasă la cursurile care se desfășoară seara. Toate sarcinile sunt lăsate numai pe seama învățătorilor. Alfabetizarea, cu toată finalitatea pozitivă, a însemnat pentru profesori o supraîncărcare, cu impact negativ asupra calității procesului instructiv-educativ. Cadrele didactice care nu se prezentau la alfabetizare erau amenințați cu trimiterea lor în mediul rural. Și așa acțiunea de alfabetizare a durat mai mult decât s-a sperat.

10 *Ibidem*.

11 *Ibidem*, f.323.

12 *Ibidem*, dos. 16/1950, Consiliul pedagogic, f. 161.

13 *Ibidem*.

14 DJAN Vaslui, *Fond ISJ Tutova*, dos. 17/1950, f. 234.

15 „Buletinul Ministerului Învățământului”, seria A nr.2, din 26 aprilie 1955.

Probleme aveau și unitățile de pionieri. Erau unități de pionieri, fără comandanți, iar unii învățători, nu se pricepeau la această muncă!

Elevii erau abonați la „Cravata Roșie”, „Scânteia Pionierului”, „Aviația Sportivă”.

În 1953, învățătorii și profesorii de la școlile din comune erau mobilizați în campania alegerilor de deputați. Modelul sovietic va continua în învățământul românesc și după moartea „Tătucului” până la retragerea Armatei Roșii, în 1958, când se fac pași mari de ieșire de sub mantaua protectoare a marii puteri de la răsărit, trecându-se treptat la valorile tradiționale ale școlii românești.

În 1954, C.C. al P.M.R. și Consiliul de Miniștri hotărâ înființarea școlilor serale pentru tineretul muncitor care funcționează pe lângă marile întreprinderi și pe lângă o serie școli medii de cultură generală. Cadrele didactice care predau la clasele V- VIII în mediul sătesc și nu au pregătire corespunzătoare, în vârstă de cel mult 35 ani, vor putea urma învățământul superior fără frecvență, în specialitatea pe care o profesază, dacă funcționează în învățământ de cel puțin 3 ani, în specialitatea facultății la care se înscriu și „dacă sunt recomandați”.

Începând cu anul școlar 1954-1955 și până în deceniul al VII-lea se constată în învățământul românesc o accentuare a dorinței de a reveni la propriul sistem didactic și de a eluda cât mai mult presiunile exercitate de modelul sovietic. În 1954 s-a reintrodus concursul pentru admiterea la clasa a-VIII-a și s-au reînființat școlile medii tehnice cu durata de 4 ani. În august 1956 se lichidau școlile medii de 10 ani, revenindu-se la școlile medii de 11 ani. Pentru cadrele didactice cu activitate deosebită s-au instituit titlurile de „Învățător fruntaș” și „Profesor fruntaș”, posesorii acestora urmând a avea scutiri de taxe școlare pentru copiii lor din învățământul mediu și superior, lucrătorii din învățământ având și posibilitatea de a beneficia de un concediu de odihnă plătit egal cu perioada vacanței de vară.¹⁶

Un alt aspect pozitiv al învățământului din această perioadă îl reprezintă și reînființarea secțiilor „reală” și „umanistă” pentru elevii claselor a X-a și a XI-a, fapt realizat în 1956 și care însemna o ieșire din tendința anterioară de uniformizare a conținutului învățământului și un mijloc eficient de stimulare și dezvoltare a aptitudinilor elevilor, de orientare școlară și profesională în raport cu cu înclinațiile copiilor și cerințele societății. De asemenea, se prevedea introducerea, începând din clasa a-V-a, a celei de a doua limbi străine, a limbii latine din clasa a-VII-a, a studiului muzicii la cursul mediu, a caligrafiei la clasele I-IV, renunțându-se la predarea liniară prin adoptarea sistemului concentric. Totodată, începând cu anul școlar 1956-1957 se hotărâ introducerea în clasele VII-XI, a învățământului mixt, dar și unele mai puțin benefice, precum studiul Economiei Politice, al Socialismului Științific și trecerea la „politehizarea învățământului”, calea cea mai sigură de pentru „legarea învățământului de cultură generală de munca productivă, pentru „educarea armonioasă și multilaterală a tineretului”, renunțându-se la Decretul 438 din 3 octombrie 1956, privind înființarea școlilor serale de cultură generală pentru tineretul muncitoresc și sătesc, avându-se în vedere faptul că școala medie, prin planul și programul de învățământ, oferea o pregătire mai temeinică.¹⁷

Examenul pentru diploma de maturitate se susținea atunci la șapte obiecte și opt probe. Acestea erau: Limba și Literatura Română - scris și oral, Limba Rusă - scris, Algebră-oral, Geometrie și Trigonometrie - scris, Fizică-oral, Chimie-oral, Istoria R.P.R. și Istoria U.R.S.S.- oral.

Familia începea să joace rolul ei firesc prin înființarea comitetelor de părinți, conform noului Regulament aprobat prin Ordinul Ministerului Învățământului nr. 1928 din 7 octombrie 1955, asemănătoare cu cele din perioada interbelică.¹⁸

O altă schimbare, în general pozitivă, a fost introducerea uniformelor școlare conform Instrucțiunilor Ministerului Învățământului nr. 1430 din 9 august 1956. Se prevedea, până la detaliu, cum trebuia să arate uniformele de vară și de iarnă pentru fete și băieți „toți fiind obligați a purta și inițialele școlii” pe mâneca brațului stâng la 10 cm de la umăr spre cot... atât la uniforme, cât și la pardesiuri,

paltoane etc., brodat cu fir sau ață galbenă pe o bucată de stofă 6/4cm. de culoare bleumarin...”. În același timp, conform instrucțiunilor ministeriale, părul băieților trebuia să aibă lungimea de cel mult cinci cm, elevele purtându-l (dacă era lung) în cozi prinse pe cap cu funde „bleumarin, negre sau albe”, iar tocurele purtate de acestea nu puteau depăși trei cm și trebuiau să aibă culoarea neagră sau maron¹⁹.

Grija pentru imaginea exterioară a elevilor era dublată de întărirea continuă a disciplinei și seriozității notării, dar și de evitarea supraîncărcării elevilor și profesorilor cu activități extrașcolare, chiar și o anumită libertate de opinie, a criticii și autocriticii constructive în sensul destalinizării învățământului, schimbare sesizată și în procesele verbale ale Consiliilor Pedagogice după 1956.

Cu toate speranțele trezite de relativa liberalizare din anii 1956-1957, în loc să se accentueze după plecarea Armatei Roșii, s-a întrerupt, constatându-se, din 1958, o revenire „în forță” la ideologizarea și politizarea școlilor, trecându-se la întărirea vigilenței revoluționare, fapt care a dus, printre altele, la activizarea controlului cărților citite de elevi și la noi arestări, amintind de perioada dură a anilor 1948-1952. Dar, paralel cu această revenire la represiune, datorită efectului în oglindă a revoluției ungare din 1956, cât și dorinței securiștilor de a domina prin frică sau pentru a-și justifica slujbele și salariile, spre sfârșitul anilor cinzeci, se fac eforturi pentru îmbunătățirea bazei materiale a învățământului vasluian.

XXX

Prin ordinul nr.13.479 al Ministerului Învățământului Public, se aducea la cunoștința școlilor secundare că din anul școlar 1951/1952 se trecea la învățământul de 10 ani. Se cerea luarea de măsuri pentru organizarea pregătirii elevilor din clasa a X-a de la liceele de zi, în vederea pregătirii lor în acel an pentru examenele de absolvire a clasei a XI-a. În această categorie puteau intra elevii cu medii peste șapte, în limita a 20-25% dintre elevii claselor a X-a, procent considerat suficient pentru asigurarea planului de școlarizare al învățământului superior. Până în anul școlar 1953/1954 s-a menținut clasa a XI-a, an în care se înregistrează și prima promoție cu zece clase; structura de 10 ani se continuă până în anul școlar 1957/1958.

Presiunile privind aplicarea modelului sovietic, impunerea ideologiei respective devin tot mai intense, atât prin conținut cât și prin frecvența acțiunilor. Dintre numeroasele activități menționate în documentele de arhivă, ne oprim doar la câteva exemple:

Astfel, se cerea profesorilor să folosească în activitatea lor metodele de muncă sovietice și să se studieze materialul metodologic tradus din „publicațiile sovietice”. În același timp, elevii primeau dispoziție să întrețină corespondența cu elevi din URSS pentru a se împărtăși din binefacerea sistemului socialist. În consiliul pedagogic din toamna anului 1951 era prezentat referatul *Școala sovietică*, consemnându-se faptul că „școala din URSS dă copiilor tot ce poate să aibă mai bun, ea tinde să construiască omul nou, omul comunist [...] Cea mai bună cale de a forma omul nou, este cunoașterea marxism-leninismului”²⁰.

În același cadru se dezbătea mai târziu și referatul „Patriotismul socialist și internaționalismul proletar în pedagogia sovietică”, subliniindu-se: „Cadrelor didactice le revine sarcina educării tineretului după exemplul Uniunii Sovietice”. Profesorii aveau obligația de a studia individual tema URSS ne învață pe baza bibliografiei existente la Institutul Româno-Sovietic. În cadrul consiliilor pedagogice răzbate și nemulțumirea unor cadre pe motiv că „elevul nu învață deloc limba rusă”, iar activistul UTM prezent la această activitate trasează „sarcina de a sădi în sufletul elevilor dragostea de pace, dragostea pentru URSS”²¹.

În acești ani se exacerba cultul personalității lui Stalin, elevii și profesorii fiind obligați să studieze - în cadrul învățământului politic din liceu - pe lângă cursul scurt de *Istorie a P.C.U.S* și biografia generalisimului. „Fiecare clasă trebuia ornată cu tabloul lui I. V. Stalin, cu un citat din cuvântările lui și o lozincă școlărească.”

16 DJAN Vaslui, Bul. Of.al MAN, RPR din 15 iunie 1957, p.109

17 Iona Mihai, Iona Onofrei, Sorin Nistorică, *op.cit.*, p. 198.

18 *Ibidem*, p. 200.

19 Cf.Bul.Min. Înv., Anul II, nr. 5(13), Seria A, 20august 1956, pp. 17-18.

20 *Ibidem*, f. 172.

21 *Ibidem*, f.48.

MARIN ROTARU – *spirit polivalent*

„Frumosul ne înconjoară, să ne bucurăm de el?”

Dumitru V. APOSTOLACHE

Marin Rotaru s-a născut la 13 noiembrie 1946, în Dumbrăveni, județul Constanța și s-a stabilit în satul Giurcani, comuna Găgești, județul Vaslui, unde a funcționat ca învățător la Școala cu clasele I-IV de aici, între anii 1965 și 2010. Între anii 1975 și 2003 a fost directorul acestei instituții școlare, care la insistențele domniei sala, a primit numele academicianului Mihai Ioan Botez, profesor universitar, personalitate cu excepționale contribuții la punerea bazelor învățământului din această localitate.

În paralel cu activitatea socio-profesională, a făcut cercetări arheologice, fiind de ani buni un pasionat arheolog. A practicat și mai practică sculptura și pictură și a desfășurat și desfășoară o bogată activitate publicistică.

Dascal înzestrat, Marin Rotaru și-a onorat din plin gradele didactice obținute (definitiv, gradul II și gradul I), fiind apreciat în permanență de către elevii săi, părinții acestora și organele școlare județene pentru eleganța actului didactic de predare-învățare.

Pasionat de creație plastică, s-a ocupat, încă din primii ani de învățământ de îndrumarea copiilor pe calea cunoașterii și aplicării tehnicii picturii, aplecându-se cu interes asupra cunoașterii specificului și evoluției exprimărilor grafice și cromatice ale acestora. A cercetat cu atenție metodică privind educația artistică plastică, analizând și selectând producțiile artistice ale copiilor pentru numeroase concursuri, expoziții locale, zonale, naționale și internaționale și le-a publicat în diverse reviste. Așa se face că multe dintre ele au fost reproduse pe unele timbre poștale ale vremii. În același timp, un mare număr dintre acestea au primit premii, mențiuni și diplome și au întregit diferite colecții de arta juvenilă din țară și străinătate.

A organizat un muzeu de arheologie într-una din sălile școlii, expunând piese și fragmente de obiecte din piatră, os, metal și ceramică descoperite, studiate și catalogate de el și echipa sa. Din marea bogăție de obiecte găsite a donat muzeelor „Ștefan cel Mare” din Vaslui și „Vasile Pârvan” din Bârlad 1700, respectiv 1200 piese de patrimoniu cultural descoperite în siturile și necropolele cercetate. M. Rotaru stăpânește mijloacele fine de cercetare arheologică, pe care le mănuieste cu mare abilitate.

Întreaga sa activitate ca arheolog este materializată în lucrarea, în două volume, „Antichitățile Elanului”. Primul volum a apărut în anul 1997 și este în colaborare cu eminentul arheolog Costachi Buzdugan. Cel de al doilea volum îi aparține în totalitate și a apărut în anul 2009, la Editura SFERA, din Bârlad. Lucrarea este bogat ilustrată cu documente fotografice, hărți, planuri ale șantiierelor arheologice și desene de specialitate prezentând în epură, cu secțiuni parțiale și totale pentru evidențierea detaliilor obiectelor și fragmentelor descoperite. M. Rotaru continuă tradiția cercetărilor arheologice făcute de mentorul său, profesorul de istorie Ghenuță Coman. Opera sa arheologică constituie un aport substanțial și un punct de plecare pentru noi cercetări și descoperiri. Prin ea se dovedește a fi un încrezător în puterea cunoașterii omenești în domeniul arheologiei și în progres, înțelegând civilizația ca o îmbinare a tezaurului intelectual cu cel moral.

„Deși dobrogean prin naștere, Marin Rotaru a căutat și a găsit de mai bine de 35 de ani, identitatea istorică a Văii Elanului, fixând-o prin imensa sa contribuție arheologică în cadrele referențiale ale cunoașterii trecutului părții de sud a Moldovei” (dr. Laurențiu Chiriac).

Experiența vastă în cercetarea arheologică, precum și simțul artistic de care dispune sculptorul M. Rotaru îi coordonează pașii în actul de creație plastică. El apelează „în mod natural la ritmul plastic al liniilor, al planurilor și volumelor, la folosirea expresivă a plinurilor și golurilor, precum și la alte elemente de limbaj sculptural: specificul materialului de lucru, factura, mișcarea, culoarea, amprenta și altele” (profesor sculptor Gheorghe Alupoai).

Artistul eliberează din roci șlefuite de vreme și de hazard, din trunchiuri de rădăcini și crengi de esențe diferite, volume structurate spațial, în conformitate cu propriul său gust estetic și acordă atenție mărită compoziției. El apelează deliberat la exagerare, îndeoseb la lucrările de piatră. Are stilul său de a ciopli piatra în direcția obținerii unui maxim de expresivitate. Obiectele din metal obținute prin decupare, torsionare, forjare și îndoire, sudare și prin alte mijloace, sunt etalate atât independent, cât și în combinații, de obicei cu lemnul.

Producțiile sale artistice sunt caracterizate prin originalitate, orizont larg și un ascuțit spirit de observație.

Activitatea de îndrumător al creației plastice la copii l-a influențat benefic. Drept urmare în pictura lui se îmbină armonic acea sensibilitate juvenilă cu maturitatea reprezentărilor, specifică adultului bine instruit. El rămâne întâi de toate sculptor.

Marin Rotaru, inimos cercetător și artist autentic, a reușit să înființeze în satul Giurcani, cu care face un mariaj benefic ambelor părți, o instituție de cutura numita „Academia Rurala Elanul” (plecând de la vestita Academie Bârladeana), care dispune de o publicație lunară proprie: „Elanul”, fondată în anul 1998.

Mai menționez că în anul 2013 a apărut, la Editura Sfera din Bârlad, albumul de artă plastică intitulat simplu: „Marin Rotaru”, cu o prefață a cunoscutului sculptor vasluian Gheorghe Alupoai. Albumul cuprinde aproape toate producțiile artistice ale lui M. Rotaru. Mai sunt menționate cele 15 expoziții de grup și personale la care a participat, lucrări ale sale aflându-se în colecții particulare din străinătate. Dintre acestea amintim: 12 în Anglia, două în Germania, una în Israel și 8 în Olanda.

Cei care nu l-au cunoscut pe Marin Rotaru din Giurcani, au posibilitatea să o facă citindu-i cărțile amintite, dar și mai simplu, făcându-i o vizită la locuința sa - un adevărat muzeu încă neoficializat. În fapt sunt două muzee: unul în interiorul casei și altul în aer liber. Vă asigur de o primire călduroasă indiferent de anotimp sau oră. Veți întâlni adevărate giuvaieruri pline de imagini sugestive. Aici istoria și arta sunt la ele acasă. Veți vedea pe viu rezultatul statului de vorbă a învățătorului - sculptor - arheolog cu pietrele, lemnul și fierul pe care le consideră ca și Brâncuși ființe. Ceea ce face el consideră că i-a fost dat să facă. Casa lui este un colț de rai pentru toți cei care simt și trăiesc românește, pentru toți iubitorii de frumos.

GHEORGHE ALUPOAEI

sau înnobilarea prin artă a interiorității umane

Dr. Laurențiu Chiriac

„Suflet rebel”, **GHEORGHE ALUPOAEI** se pare că a stat mult timp la taifas cu spiritul unor oameni responsabili ai locului. De aici și sensibilitatea lui pentru frumusețea, valoarea și admirația acestora pentru tot ceea ce ei au realizat și au lăsat în urmă, sensibilitate care s-a manifestat în recentul său volum - lansat zilele trecute și intitulat sugestiv **Semne grafice de recunoștință** (Iași, Ed. PIM, 2014). Acest **compendium de crochiuri portretistice** trebuie privit, în primul rând, ca pe un **topos plastic** al propriilor trăiri și revalorizări ale artistului în relația sa cu oamenii surprinși sub ocheada sufletului său și cu senectutea unui creator matur. Astfel, studierea atentă a modalităților de redare a **chipurilor umane** pe care le-a portretizat e legată de prețuirea celor de lângă el și de educația culturală proprie. Totodată, **portretistica** „morfologică” a lui **GHEORGHE ALUPOAEI** constituie acea „pornire modelatoare a frumosului”, căci artistul este sincer în creația sa, se manifestă prin forța sugestiei și a mesajului său evocator. **Portretistica** sa păstrează gestul pur ca pe o descătușare firească de sentiment și vitalitate, iar **figurile umane** și **simbolistica lor** reprezintă creații venite din zona fecundă a semanticii. **Schițele-portret** nu sunt altceva decât **metafore ale mângâierii artistului pe creștetul inimii personajelor** redade, dar și modul în care artistul i-a perceput și i-a stimat.

Deși era atras încă din copilărie de **tridimensional**, artistul a preferat în acest volum să ne redea cele peste **100 de schițe de portret** într-un **inefabil joc de lumini și umbre** al **clar-obscurului**, dar și în **creionul negru** care să evidențieze acea **complicată hașură a geometriei sentimentale** specifică personajelor portretizate, căci așa putea el fixa mai bine trăirile interioare ale acestora. Oricum, **GHEORGHE ALUPOAEI** are o anumită expresivitate în discursul său plastic, reușește chiar să introducă noi dimensiuni spirituale ale transcendenței umane. **Personajele** redade de el cresc parcă dintre **florile unei inimi melancolice** și vestesc mesajul surăzător al întrupării, în timp ce „**chipurile**” artistului care se zăresc din creația sa se adapă de la suflul candid al purității sale. Caracterul **romantic** al operei sale se observă, iar autorul dorește să redescopere în opera sa propriul **Eu translucid**. **Schițele-portret** au meritul că împlinesc imaginea-simbol cu acele cuvinte definitorii pentru identificarea celui portretizat, așa încât această **elegie** a creației sale să-l pună în valoare.

Aceste **portrete-crochiuri** (unele **spontane**, altele **studiate**) nu sunt altceva decât **insemnele artistului de neuitare și recunoștință** pentru o întreagă pleiadă de **personalități județene ale culturii, artei și științei**, dar și pentru acei **oameni simpli, cinstiți și corecți** pe care artistul i-a cunoscut în momentele delicate ale vieții sale sau chiar pentru **membrii familiei** sale. Printre aceștia regăsim profesori, inspectori și directori școlari, oameni de cultură, scriitori, artiști, medici și farmaciști, ingineri, laboranți, specialiști și cercetători din județul Vaslui - nume care au rămas în memoria colectivă a locurilor. Dintre ei amintim pe profesorii bârlădeni Vasile Dumitrache, Traian Nicola, Constantin Clisu, Constantin Parfene, Vasile Țugulea, Gruia Novac, Mihai Luca, Petruța Chiriac, Oltea Râșcanu-Gramaticu, Elena Monu etc. sau pe profesorii vasluieni Constantin Alexandru, Ionel Ștefănică-Armeanu, Gheorghe Cârjă, Petre Iosub, Teodor Pracsiu, Dan Ravaru, Ioan Baban, Sorin Popoiu, Gelu Bichineț, Dumitru Apostolache, Ioan Bălănescu, Vasile Negură, Nicolae Ionescu, Neculai Rânceanu, Elena Condrea, Gheorghe Coman, Elena Anușca-Doglan, Mircea Cosmei, Viorel Oniță, Viorela și Romel Ispir, dar și pe profesorii hușeni Theodor și Lina Codreanu. La aceștia se adaugă ing. Vasile Păvăl (primarul Vasluiului), soții Valeriu și Valentina Lupu, Mina

Dobzeu, dr. Constantin Teodorescu, Ioan Mancaș, Doina Rotaru, Laurențiu Chiriac, Marin Rotaru, Felicia Atanasie, Dumitru Palade, Elena Codreanu, Neculai Bârlădeanu, Augustin Ilieș, Aurica Țenu, Mihaela Ciobanu, Elisabeta Stativă, Neculai Coroi, Virgil Giușcă, Eugenia Moldoveanu, Liliana Sârbu, Ana Sârbu, Lolica Antipa, Livia Neamțu, Elena Codreanu etc. Un segment important al volumului este dedicat schițelor de portret aparținând unor cunoscuți scriitori și artiști din județul Vaslui: Ion Iancu Lefter, Simion Bogdănescu, Petruș Andrei, Silviu Aniței, Ghiță Cristian, Eugen Iftene, Dionisie Gradu, Georgetel Pascu, Dorin Filiche, Ramona Popliuc, Aurică Felincioiu, Marian Antoniu. Rezultatul urmărit a vizat și deschiderea unei largi viziuni artistice asupra **retrării elegantei** și a tot ceea ce a mai rămas pur în jurul nostru, chiar dacă **simbolurile** cu care a operat autorul lasă necesare unde de mister.

Se observă ușor că voluptatea **artistului** pentru **portretele schițate** este extrem de rafinată și a relevat o anumită complectitudine a vanității sale umane, determinându-l să simtă din nou acel tumult al retrării vremurilor de altădată. Desenele sale ne dezvăluie o formă de subzistență a misterului. **Personajele** lui rămân visătoare și încrezătoare în propriul destin, chiar dacă au acel zâmbet diafanic al unei maturități împlinite și chiar al unei umanități exersate. În schimb, acești **oameni „schițați în nemurirea artei”** au fost parcă trecuți de autor prin scrijelirea profundă a inimii sale. Este vorba, așadar, de o **cosa mentale** profundă și de o

cosa sensoria manifestă.

Creația lui **GHEORGHE ALUPOAEI** reprezintă o fericită **sinteză între arhaic și modern**, căci elementelor primordiale ale unor personaje și a unei lumi parcă pierdute li s-au atribuit **sensuri noi**. Artistul a făcut-o convingător și te îmbie să vezi tot ceea ce el și-ar fi dorit de la personajele respective. Toată opera sa reprezintă **fluide și continuități** ce leagă între ele oameni și lumi de altădată cu percepția actuală, revalorizând plastic un trecut extrem de interesant, în dauna unui prezent destul de banal. Chiar te uimește modul lejer în care maestrul a surprins aceste **tregeri succesive și întrepătrunderi subtile printre stări și ființe metamorfozate** ale unui lumi din care străbate cu nonșalanță până la noi **drumul luminilor aduse din întunericul vremurilor de altădată**.

Artistul a devenit, la rândul-i, în actul zămisirii creației, **expresia propriei intimități**. A face din **sensibil** un limbaj autentic care să revină la **forma originară a expresiei**, iată miracolul dezvăluit de acest mare artist. Fixându-se asupra realului re-creat de el, lucrările sale iluminează dinspre interior personajele redade. Portretistica sa ne dezvăluie lumea interioară a acestora, pe care el ne-o sugerează pe de-a întregul, sub forma unei **reverii a umanității**. Modelul ademenit și însoțit de **simbol** devine în acest context un fel de fir călăuzitor. Spre exemplu, **stilizările** fac din percepția creatorului ispititoare fenomene vizuale ale naturii umane, transpuse sub forma unor elemente plastice ale **artei interpretative**. În fond, cercul luminii minții sale bate în ritmul zborului gândurilor lui, iar spiralele sufletului său foșnesc din interior frunzele aducerilor aminte, în timp ce liniile fețelor

personajelor abia schițate trădează extraordinara capacitate a creatorului de a simți mai mult decât ceea ce se vede. Astfel, el se regăsește pe sine în lumea lor înconjurătoare, prin configurații de linii sentimentale, dovezi ale explorărilor sale prin aerul vibrant al mișcării lui iscoditoare.

Sunt **imagini-metafore** în care căldura mâinilor, minții și sufletului artistului încălzește latura profundă a dramatismului existenței umane. În același timp, printr-o profundă comunicare cu spiritul personajelor create, **GHEORGHE ALUPOAEI** pare să retrăiască intimitatea epocilor, le redefinieste plastic și reconstruiește **suplețea intelectuală a elitelor** de atunci și de acum. O face cu metodă și teme cărurăresc, dar și în lumina aproape sacră a talentului său, într-un soi de recurs perpetuu la **memoria culturală a umanității**. În acest sens, **portretele schițate** au menirea de a evoca o **atmosferă de recviem** a unor vremuri nu prea îndepărtate și de mare efervescență culturală și spirituală.

Portretistica lui **GHEORGHE ALUPOAEI** oferă privitorului o anumită **complexitate stimulativă a formelor**, care-l implică activ în căutarea semnificațiilor. Unitatea operei sale și starea ei de echilibru e dată de **combinația contrastelor care se complinesc**, căci prezența unei jumătăți dintr-un personaj revendică valoarea celeilalte jumătăți opuse, pe care doar ne-o sugerează la nivel de simbol. **Dinamismul** în portretistica sa e determinat și de abundența planurilor și a liniilor curbe de la nivelul feței, ochilor și gurii personajelor, dar și de textura frământată și meditativă a chipurilor acestora. **Modelarea în grafică** a unor **portrete** sugestive - unde expresia caracteriologică a ochilor țintește către descifrarea meandrelor ființelor reprezentate - sugerează, în fond, o imagine generică aproape a unui **arhetip**. Din acest punct de vedere, **portretele** lui **GHEORGHE ALUPOAEI** rămân mereu deschise dialogului cu privitorii.

Grația și harul său - ambele puse în **corespondente spirituale** - invită adevăratul iubitor de artă la o înțelegere a unui **modelaj** ce alternează chiar spre o **cultură de tip vizual**, dar totul într-un fir epic al **expresivității**, în care artistul își permite să deschidă spiritul estetic al chipurilor umane schițate către sinteze revelatoare, el aspirând probabil la imagini pline de încărcătură emoțională. Vorbim de un discurs cu posibilități de topică variabilă, căci **morfologia limbajului plastic** are darul de a **defini**, iar **sintaxa** pe cel de a **analiza**. Prin contactul său sufletesc și plastic cu personajele desenate, artistul și-a putut primumi sufletul și mintea prin înaltul act de purificare al artei. Așadar, observăm o minuțiozitate aproape renescentistă, personajele apărând în ipostazele cele mai definitorii pentru ele. În conceperea lor, artistul pornește de la ideea creării unor chipuri cât mai sugestive și esențializate, luminarea și valorățile de mare finețe ale liniilor făcându-se prin racursuri sugestive.

În orice caz, am sesizat faptul că talentul artistului găsește sugestiv culturalității din noi, prin modul de redare a unor **personaje-simbol** ale unei epoci date și prin urmărirea cu atâta fidelitate a **avidității senzoriale a privirii** lor către noi. De altfel, crochiurile sale sugerează ideea de diversitate și mobilitate intelectuală, sunt pline de fervoare și puternic spiritualizate. Rafinate, contemplative, cu atitudini reale și cu expresii umane cercetate minuțios, aceste **chipuri** ale celor mai reprezentative personalități vorbesc cu noi și au aerul de noblețe al timpului în care cei ilustrați au trăit și au creat. Mai mult, via armonie a **semnificațiilor** și splendoarea **simbolurilor** denotă **zvâcnirile evanescente ale sufletului său**.

Deși a trecut de multe ori prin hățșurile existenței sau chiar prin răsul zgomotos al celor care-i savurau neîmplinirile, **GHEORGHE ALUPOAEI** a avut puterea să se ridice deasupra cohortelor de meșteri și să devină ceea ce gândea cu adevărat: un **maestru al artei plastice**. A învins pentru că are vocația fidelității față de puritatea umană și față de reprezentarea reperelor ei fundamentale: **natură sufletească și credință**. Astfel, artistul ne arată că este un creator adevărat, care știe să-și suflece mâinile în fața artei, ba chiar își permite libertatea de a o plimba prin dulcele ținut al inimii noastre, pentru ca mai apoi să-i găsească rostul cel mai potrivit în eleganța creației acestor chipuri „**venite parcă din nemurirea memoriei**”.

Portretele lui **GHEORGHE ALUPOAEI** surprind printr-o subtilă focalizare a esenței trăirii acea răscolire și mirare, căci

amprenta sa devine tot mai clară și pune în umbră clișeul, **sinteza imaginii** având marea relevanță. **Amintirea încorsetată în diafragma sufletului** - precum un **tableaux vivant** - o putem lesne sesiza în adevăratele clipe stilizate de drapajele stărilor contradictorii ce dezvelesc unele culise sufletești ale artistului printr-un fel de falii de extaz, propulsându-le spre tremurul gândurilor cu zâmbet al celor care admiră portretele. Artistul a fost conștient că ispășește păcatul facerii dintr-o creație dată - **personajul real**, dar a avut grijă să o facă în sensul poeziei fibrei sale puternice de stâncă, materialul prim căpătând aureolă și metaforă. **Elementele-simbol** conțin în esența lor o **disimulată retorică a suferinței**, conturând un **univers lăuntric zbuciumat**, plin de mistere. Artistul, de fapt, **strigă și, deopotrivă, șoptește mirabilul**, adică o lume pe care noi o mai simțim și, totuși, ea nu mai e.

Probabil că artistul consideră că **opera** sa e o permanentă concluzie a vieții. Oricum, selectiv și delicat în creație, **GH. ALUPOAEI** are arta de a transfera **portretul sufletului său** în grandioasa „**înnobilare prin frumos**” pe care a realizat-o. De fapt, în portretele sale, materializează cultural ființa umană, totul sub forma unei **pieta** generatoare de credință în valoarea pură. Cu siguranță că artistul a văzut în realitate multe „construcții umane” deosebite, dar important este faptul că le-a găsit un rol vindicativ în artă și chiar a reușit să alcătuiască cu ele o **antologie plastică a umanității**. Ipostazierea plastică a unui fel de „**zid al memoriei**” ne sugerează faptul că artistul a căutat aproape imperceptibil să arate celor portretizați că nu i-a uitat și-i prețuiește, dar reușind prin creația sa plastică să înnobileze până și drama umanității, cu gândul că estetizarea ei ne va recupera și ne va tămădui. Nu-i mai puțin adevărat că el a fost veșnicul binefăcător anonim care a pățimit nespun de mult pentru aceasta.

Poate că **semnele grafice de recunoștință** ale lui **GHEORGHE ALUPOAEI** au menirea catharsică de a elibera, măcar în parte, pe cei reprezentați de sfidătoarea mundaneitate, autorul situându-i pe aceștia deasupra pericolului de perversitate sufletească. Astfel, observăm cum **portretistica** lui este, practic, o **mărturisire de credință**, căci artistul știe că smerenia îl face transparent în fața lui Dumnezeu, iar pentru asta duhul și inspirația l-au ajutat să pășească dincolo de un nivel imediat al vizibilității. Tocmai de aceea, el a putut să-și vadă propria **creație în diafanie!** A iubit sentimentele profunde, zâmbetele de pe chipurile celor dragi lui și amintirile ce i-au liniștit mereu pașii. De aceea, a ales să lupte cu duhul artei pentru a-și exprima propriile trăiri, propria lume și esența a ceea ce trebuia învățat de la viață!

Cu **sufletul atârnat încă de cetatea lui Dumnezeu**, **GHEORGHE ALUPOAEI** nu avea cum să nu-și reverse orizontalic sfințenia în discreția unor **portrete**, numai că această desfătare a sufletului a avut loc în mod ritualic și transparent. De aceea, cu o candoare aproape feciorelnică, el și-a așezat **stările de spirit** într-o **iconografie a plăcutelor amintiri**, rășluind până și mirificul din oamenii reprezentați, pe care a dorit să ni-i redea cu propria-i trăire romantică. Creația i-a fost har al așezării artistice în **devoțiuni de puritate**. Artistul a dat actului plastic firescul și spontaneitatea unei rafinate **creații îndumnezeite de talent**. Opera sa sugerează și existența unui spirit care se caută între ceilalți, dar convertit deja la **religia inefabilului**. **Personajele** sale au mândrie în priviri, ținuta lor elegantă susținând noblețea sufletului lor, iar interioritatea profundă invadează parcă cerul credinței. În alte **portrete** ne sunt prezentate câteva aristocratice ființe, pline de o delicatețe suavă și de o grație inocentă, în genul portretelor renescentiste. **Portretele** ni-l arată pe artist preocupat de oamenii cu o dominantă contemplativă, cufundați în gânduri, trăind parcă un vis pe care l-ar vrea repetat.

În concluzie, meditația lor selectivă ne dezvăluie faptul că artistul a trebuit să-și coboare mintea în inimă și cerul creației sale în mintea lor. **Personajele** vor crește mereu dintr-un cultivat vâstar al sacralității lor, poate pentru a se opri ireversibil în fantele luminii mesajului grăitor al artistului. Creația lui **GHEORGHE ALUPOAEI** din acest volum se constituie, așadar, într-un inedit pelerinaj prin suavitatea ființei umane, iar rugăciunea cu sufletul a acestui „**patriarh al artei vasluiene**” parcă a avut în privirea-i meditația întregii pleiade de personalități, pe care a umanizat-o complice și tandru!

Neostoita luptă a poetului Ion Moraru de a da cuvântului puterea gândului*

Gheorghe CLAPA

Motto:

„Cu harul vreunei silabe urnesc din înțepenire, întruna, golurile sferice în alte goluri aidoma lor, și fără margini.” (Nichita Stănescu)

Prin bunăvoința și cu ajutorul Creatorului, Ion Moraru a depus în fața noastră, spre citire, volumul de versuri „**Colecționarul de iluzii**”, care ne aduce în suflet o părticică din bucuria sufletului său, risipit pe fiecare vers scris, mai ales în serile și nopțile fără de somn și reaprinde în inima noastră dragostea pentru viață, natură, ființa iubită și tot ce ne înconjoară. Aceasta este adevărata menire a poetului și a poeziei pe care o scrie!

Recitind toate poeziile, după un timp de 10 ani (n.n. singura plachetă de versuri „**Colecționarul de iluzii**” a fost publicată în anul 2003) a simțit nevoia de a face revizuirile și adăugirile convenite unei trepte superioare de maturizare, pe plan artistic. Poetul păstrează câteva poeme din teluricul debut în manieră tradiționalistă. Poemele reluate sunt ușor modificate, fără de forma inițială în care au apărut la vremea respectivă în placheta menționată. Aceste modificări în bine, le resimțim noi cititorii.

Volumul de versuri „**Colecționarul de iluzii**” este astfel structurat încât să aducă sub privirea cititorului însetat, versuri aparent melancolice, dar pline de farmecul unei gândiri adânci, o apă

fără clipociri zgomotoase, dar care te poate absorbi la tot pasul. Ion Moraru este un bun cunoscător al naturii, a folclorului și a credințelor populare legate de ea. Cutureierând ținuturile troțușene, timp de mai bine de două decenii în căutare de evenimente culturale și spirituale, le-a transpus jurnalistic într-o manieră proprie ce include aproape întotdeauna o undă benefică de participare afectivă, tradusă prin ușoare nuanțe de lirism. În acea perioadă a avut prilejul să cunoască locuri și oameni cu totul și cu totul deosebiți.

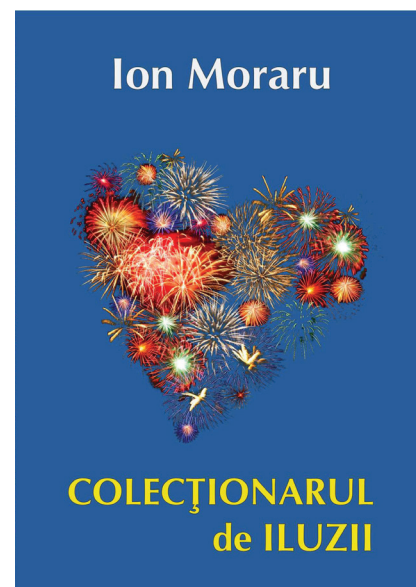
Poetul Ion Moraru este un bun mânăitor de cuvinte, știe să le dea viață printr-o vocație aparte. Aproape că nu există metaforă, oricât de hiperbolizată ar fi, să nu se potrivească pasiunilor și arderilor sufletești ale autorului. Aici versurile sunt parcă mai gingașe, mai pline de un înțeles anume. Limbajul este totdeauna ales cu atenție de poet.

Trudește scriindu-și poemele, muncește asiduu, punându-și propriul suflet în fiecare vers, în alegerea unei rime sau metafore care să-l reprezinte.

Frumusețea versurilor sale îți taie de multe ori respirația. Iar dacă mai sunt din aceia care nu cred să se convingă singuri! Pot afirma că poezia scrisă de Ion Moraru poate sta fără teamă în vitrina oricărei librării și în oricare bibliotecă respectabilă. Este poetul care știe ce și cum să scrie, astfel ca versurile sale să ajungă acolo unde și-a dorit totdeauna: sufletul cititorului. A încercat multiple forme de exprimare în poezie și putem spune că a reușit în toate. Iar aceasta le este dat doar autorilor care și-au făcut din poezie un crez în viață.

Autorul scrie, cizelează și oferă cititorilor doar crema scrisului său. În forma aceasta, poezia lui este recităată în dorința noastră de a descoperi noi frumuseți ascunse: „Am adunat din colb/ și din cenușă/ neliniștit/ și cu patimă mare,/ spre a da vieții o culoare/ și anilor târzii/ un suflet,/ speranțele/ ca valurile-nspumate,/ durerile/ cu lacrimile uscate.// Corăbiile și-au croit/ drum larg/ catarg lângă catarg!/ și prin furtuni ce scapără în fulger/ adulmec depărtarea/ între omul ce sunt/ și omul ce cuget...” („Am adunat”).

Poet al nemărginitelor doruri de influență eminesciană, rapsod dedicat revelării sensurilor profunde ale frumuseții sufletului românesc, al satului cu aromă de veșnicie, Ion Moraru împarte prin fiecare poem doruri, dureri, împliniri și neîmpliniri noi, revărsându-și lumina poeziei din taințele ascunse ale sufletului, către cei care îl cunosc sau spre cei ce urmează să îl descopere: „Mă fac pământ și soare, cer și ape,/ lumină într-un vis înflăcărat,/ smaraldul anotimpurilor bogate,/ răspunsul care viața mi-a legat.// Nu-i greu de înțeles durerea tristă/ când toate se aruncă într-un hău./ o lacrimă dintr-o apocalipsă/ strigă mereu numele tău.// Vor înflori iar florile-n câmpie,/ în cântece se naște primăvara;/ inel de cetină-mi mângâie/ chipul ce-ți fură înserarea” („Mă fac pământ”).

e-mail: revistaelanul@gmail.com
<http://sites.google.com/site/elanulvs/>

Redacția (tel.: 0235-436100)

Redactor șef: **Marin Rotaru**

Redactor-șef adjunct: **Cristian Onel**

Redactori corespondenți:

prof. univ. dr. **Vlad Codrea**,

Univ. „Babeș Bolyai”, Cluj-Napoca
 prof. univ. dr. **Ștefan Olteanu**, București

Dan Ravaru, Vaslui

Corneliu Bichineț, Vaslui

Mircea Coloșenco, București

dr. **Arcadie M. Bodale**, Vicovu de Sus

Serghei Coloșenco, Bârlad

drd. **Laurențiu Ursachi**, Bârlad

dr. **Laurențiu Chiriac**, Vaslui

Ion N. Oprea, Iași

dr. **Sorin Langu**, Galați

ISSN: 1583-3593

Tehnoredactare: Bogdan Artene
 Tipar: SC Irimex SRL Bârlad

**Număr apărut cu sprijinul Centrului Județean pentru
 Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Vaslui**

Responsabilitatea pentru conținutul articolelor aparține, în exclusivitate, autorilor.

Poezia lui Ion Moraru este perpetuu însoțită de o muzică interioară, armonic-sinesteziantă, incantație a unui univers romantic și modern, în egală măsură. Analitică dar și sintetică, deopotrivă, cu traiectoria mai mult sau mai puțin intuibile întru polițitea unui univers șoptit, fără pedanterii și filigranări politice excesive, lirica sa este orientată cu preponderență spre o poezie a realului, mai mult decât spre cea de tip transcendent-imaginativ: „Urcam agale și simțeam/ în inimă cum se împlântă fiorul sutelor de ani/ și rămânea pădurea mută./ Lumină-n suflet se strecoară,/ pe povârniș sunt numai pietre sure;/ aud chemări de-odinioară/ și-n depărtare latră-un câine./ Foșnește bradul, ce păcat/ că-mbătrânim din tinerețe!/ Răzbat ca un ecou scâldat/ pe urme și poteci răzlețe./ În cale rădăcini îmi ies/ și frunze galbene deodată;/ ascultă călătorule, ce rar/ mai cântă pasărea cu glas de față.../ Cobor, am obosit. Ce luminiș!/ Copacii-s niște torțe nalte, stinse.../ Pădurea foșnește rar și-adânc,/ Lumina parcă-ntr-o clipă mă aprinse...” („Ascensiune”).

Ion Moraru rămâne, cu certitudine, un poet al esențelor. Împătimit de vers, cu o energie livrescă de admirat, se impune prin momente de veritabilă reverie, pe paginile revistelor literare sau culturale. Poezia sa câștigă prin coerență și simbolistică, îmbogățindu-se cu „nectarul zeilor”, demonstrând, astfel, ideea că un poet valoros trebuie să aibă o fundamentală voință a reinventării, a inovării, a recursului la propria sa schimbare: „Prin umbra orașului mai vâslesc/ neîmplinite visele dintâi.../ Ți-s ochii plini de o lumină caldă/ și sufletul durerii se împarte/ tăcerii care drumul ne arată.../ Privești în paharul amarelor zile/ și-ai vrea să îl sorbi până la fund.../ Mă întreb pe urmă cine sunt,/ dar nu putea-voi să-ți răspund.../ Nu pot să spun că asta-i zi/ de viață plină.../ Nu! Nici gând!/ Nicum!/ Nici când!/ O, nu... N-am să-ți răspund/ de-i viață! Nul!” („Prin umbra orașului”).

Fidel dragostei – cel mai nobil sentiment de pe pământ, sentiment constructiv și distructiv în același timp, Ion Moraru scrie cu bucuria unui „arheolog”, care, săpând, într-unul dintre siturile iubirii adevărate, scoate la lumină artefacte de inestimabilă valoare, temple antice aromate cu mirt, altare fecunde ca proiecții non-histrionice ale unui timp repetitiv, devenit laitmotiv printre istorii. Iubirea în poezia lui Ion Moraru este mereu alta, în jurul ei țesându-se povești de viață de crâmpie existențiale unice, reverberând adevăruri general valabile, cum frumos grăiește el însuși, într-una din poeziile sale:

„Bună-ziaua, dragă, nu te mai sfii,/ a trecut o boare de vânt într-o zi,/ mă ardea în lacrimi, fără să am glas;/ unde mi-i speranța? Unde a rămas?// Aș rupe și aș da din inimă bucăți/ să știu că viața mea cu tine tu o porți;/ din lumea toată cine-ar putea sta-n cale/ când pașii lasă în urmă dulce parfum de floare?// Sărmane om, degeaba acuma plângi într-una,/ nori grei n-alungă timpul, îndată aduc furtuna,/ c-a fost și frumusețe – o zi senină, clară;/ nu mai ofta-n zadar, trebuie să uiți, e-amară// dulceața vieții pusă cu apă-ntr-un pahar/ privind-o în tăcere, gândești că are har...” („Bună ziaua...”).

Într-o lume în care fiecare își caută drumul propriu, traiectoria lui însuși pe-o orbită adevărată sau imaginară, în care totul e computerizat, manipulat, robotizat și în care dragostea nu mai are valoare și nici căutare ci doar sexul primează, omul se simte debusolat uitând până și de Dumnezeu. În această lume plină de întuneric, apar ca o lumină vie versurile distinsului poet Ion Moraru ce nu știe nimic altceva a dăruii, decât dragoste! Dragostea de mamă și de țară, de femeie și de glie, de natură și de cer și de tot ce cuprinde el, formând un tot unitar – Dumnezeu este Dragostel!

„Mă las cuprins de-o șoaptă dulce/ și mi se pare că-mi surâzi,/ să nu îmi spui că n-ai mai plânge,/ să nu îmi spui că n-ai să râzi...// Să-mi spui că nu-i adevărat/ că salcia își lasă unduirea/ pe valurile ce șoptesc curat/ că udă pietrele și nu zidirea// că totul nouă ne-a fost dat,/ să strălucească garoafele-n ferești,/ s-avem un suflet împăcat/ năframă tinereții, inel și lege ești...” („De dragoste”).

Acea dragoste pură, venită dintr-o inimă ce se vrea sublimă, neîntinată de promisiuni deșarte, de vorbe goale, de priviri oarbe, și orice altceva ce ar putea denigra dragostea. În realitatea zilei de astăzi, în care nu mai există curente literare, standarde de literatură bună, de lideri care să lupte pentru o lume mai bună; într-o lume în care se aplaudă înjurătura, grotescul, fantasmagoria, vidul și nebunia, și sunt urcate pe pedestal să țină loc de bun simț, maniere elegante, modestie, puritate, credință și dragoste; în această lume dezorientată, goală de sentimente umane, ce duce la autodistrugere, ca o oază nesperată, apar versurile acestui poet, Ion Moraru.

„Dintr-o lacrimă/ Izvor își făcu/ Dorul tăinuitelor cărări/ În lumina apusului sumbru./ Depărtarea ușor ne înșeală./ Chipul tău mă trece prin durere/ Ca un fir de iarbă/ Ploii ce se cerne...// Înăspriță-i clipa într-un cântec trist!/ Se-nconvoaie o îndoială grea/ În argintărie de lumină...” („Dintr-o lacrimă”). O oază de liniște, de calm, de siguranță, de confort, de iubire și dăruire ce-i va aduce cu siguranță adevărata nemurire. Să ne trăiești ani veșnici distinse domn și poet, Ion Moraru.

Când îți petreci viața în mijlocul naturii este imposibil ca aceasta să nu-și pună amprenta ei pură pe sufletul tău, să nu te apropie și mai mult de Creatorul întregului Univers, ochiul să-ți devină pictor, urechea muzician și sufletul magician, iar versul ca un tot să fie așternut de o pană măiastră, la a cărui citire să te înalțe până la astre: „Pădurea așteaptă în zare/ cu verdele pal logodită,/ un semn de întrebare e cerul/ țarm al sfioasei rețineri...// Cu mine e totul o rădăcină:/ pământul reavăn mustind a iubire,/ șerpilor îndoiieli ce mușcă în piept/ clepsidra cernind amăgiri” („Cărare și drum”).

Talentul i-a ordonat mintea, iar preocupările literare i-au șlefuit-o. Ca o justificare a apariției prezentului volum de poezie „Colecționarul de iluzii”, „imortalizează” prin minunatele sale versuri, trăirea unei clipe, proiectată în eternitate; un elogiu adus vieții, în revărsarea sa neconținută, izvorâtă din dragostea purtată în veșnicie a unui tânăr pentru iubita sa, o dragoste puternică, nemuritoare, prezentă, cu aceeași vibrație, în amintire: „Așteptarea adunată-n suflet/ crește odată cu buruienile;/ firavele sentimente/ se usucă sub roua verde/ a genelor ochilor tăi...// Chipul îți privește în depărtare/ norii străpunși de catacombe,/ talazurile visării mângâiate de vânt...// Numai lacrima ta, copilă,/ nu mai înțelege nimic” („Sub roua verde”).

Poetul este un visător și un căutător al absolutului în plan sentimental care ar putea să fixeze într-un poem lumea atât de alunecoasă și volatilă a trăirilor sufletești. Este un alchimist în laboratorul sufletului uman, nutriend iluzia că ar putea să cuprindă într-un vers necuprinderea.

La poetul Ion Moraru interesantă ca tehnică literară de construcție a versurilor mi s-a părut scrierea. Poemele simplu construite prin fraze arborescente, într-un echilibru perfect cu negații și afirmații, iubirea pentru oameni, iubită, țară, natură, dar și pentru Dumnezeu... veșnic trăind în gândurile poetului. Un scris accesibil fiecărui cititor, în care cititorul adesea se regăsește prin versurile poetului.

Un poet cu titlu de noblețe literară, prin absolut tot ceea ce face, inspiră, motivează, descoperă, împarte și creează. Un poet al timpului său, dar menit să devină al unui timp viitor, spiralat arhimedic pe traiectoria stelare: VEȘNICIA!